

GESCHIEDENIS PROTESTANTSE GEMEENTE DE GRAANKORREL

Samengesteld door Ad Kramer

**(FUSIE VAN DE HERVORMDE GEMEENTE ANKEVEEN
MET DE GEREFORMEERDE KERK 'S-GRAVELAND
IN DE PROTESTANTSE GEMEENTE 'DE GRAANKORREL'
EN
HET THEATERKERKJE IN ANKEVEEN)**

Kortenhoef, juli 2014.

Kerk van de voormalige Hervormde Gemeente Ankeveen

Vanaf 2012 Theaterkerkje van de Stichting Cultureel Centrum Ankeveen

Vanaf 2010 kerk van de Protestantse Gemeente 'De Graankorrel' te 's-Graveland;
Voorheen kerk van de Gereformeerde Kerk te 's-Graveland

**Protestantse
Kerk**

**Protestantse Gemeente
'De Graankorrel'**

Contact: 035 - 656 29 97
Diensten: elke zondag om 10.00 uur

1. Voorwoord

Kortenhoef, juli 2014.
(FusieGeschvoorConversiePDF-3.docx)

Het tot stand komen van de Protestantse Gemeente ‘De Graankorrel’ nam vijf jaar in beslag en duurde van 2005 tot 2010. In deze periode was ik scriba van de twee fuserende kerken, de Hervormde Gemeente Ankeveen en de Gereformeerde Kerk ’s-Graveland. Van deze fusieperiode heb ik een verslag gemaakt van de belangrijkste gebeurtenissen alsmede een aantal historische onderwerpen over de fuserende kerken verzameld. Het concept was reeds in december 2011 gereed.

Bij de samenstelling van dit boek heb ik destijds een beroep gedaan op de heer Jan Veenman als dorpshistoricus van Ankeveen, mevrouw Ds. Lia Davidse als predikant van de Gereformeerde Kerk ’s-Graveland, mevrouw Truus Leene en de heer Gert Leene als leden van de Gereformeerde Kerk ’s-Graveland en mevrouw Gerry Torsing als secretaris van de Stichting Cultureel Centrum Ankeveen. Zij worden bij de betreffende hoofdstukken vermeld.

Verschillende verslagen en publicaties zijn reeds eerder gepubliceerd in het gezamenlijke kerkblad KSSK (**Kerken Samen – Samen Kerken) van**

- # de Hervormde Gemeente Ankeveen,
- # de Hervormde Gemeente ’s-Graveland,
- # de Hervormde Gemeente Kortenhoef en
- # de Protestantse Gemeente ’s-Graveland.

Verder heb ik ook historisch materiaal verwerkt dat ik in het archief van de Hervormde Gemeente Ankeveen gevonden heb.

Het publiceren van de **‘Geschiedenis Protestantse Gemeente De Graankorrel’** is vertraagd omdat de drukkosten van een kleurendruk met 70 foto’s relatief hoog waren in verband met de beperkte oplage. Daarom is nu gekozen voor een PDF-publicatie met beperkte kosten in de website van Protestantse Gemeente De Graankorrel (<http://www.pgdegraankorrel.nl>) ter herdenking aan de oprichting van de voormalige Gereformeerde Kerk ’s-Graveland in 1839, nu 175 jaar geleden.

Ad Kramer

2.   Inhoud

<u>1.</u>	Voorwoord	2
<u>2.</u>	Inhoud	3
<u>3.</u>	Vierhonderd jaar Hervormden en Gereformeerden in Ankeveen:	
	# Geschiedenis van de Hervormden en Gereformeerden in Ankeveen: ‘Een stille getuigen’ (Jan Veenman)	4
	# Gereformeerd in miniatuur: ‘Het kerkje in Ankeveen’ (J. Smedema)	13
<u>4.</u>	‘De Hervormde Gemeente Ankeveen na de 2 ^e wereldoorlog tot 1982’; toespraak van de toenmalige voorzitter van de kerkenraad van de Hervormde Gemeente Ankeveen, de heer J. Bouter (1921 – 2001)	14
<u>5.</u>	Verantwoording van de Kerkenraad van de Hervormde Gemeente Ankeveen om met de keuze van de Gereformeerde Kerk ’s-Graveland te komen tot de vorming van één Protestantse Gemeente	17
<u>6.</u>	Fusiegeschiedenis van de Hervormde Gemeente Ankeveen en de Gereformeerde Kerk ’s-Graveland van 2005 – 2010	
	# Kleine geschiedenis van de Gereformeerde Kerk ’s-Graveland (Truus en Gert Leene)	19
	# Toespraak in het najaar 1992 bij het weer in gebruik nemen van de Gereformeerde Kerk ’s-Graveland na een verbouwing van zes weken	21
	# Kleine geschiedenis van de Hervormde Kerk Ankeveen (Ad Kramer)	22
	# Fusiegeschiedenis van 2005 tot 2010 van de Hervormde Kerk Ankeveen en de Gereformeerde Kerk ’s-Graveland (Ad Kramer)	24
<u>7.</u>	Oprichting van de Protestantse Gemeente ‘De Graankorrel’ (Ds. Lia Davidse)	
	# Naam ‘De Graankorrel’	26
	# Laatste dienst in Ankeveen op 1 ^e Pinksterdag op 4-6-2006	27
<u>8.</u>	Teksten van de voorzitters van de beide fuserende gemeenten uitgesproken tijdens de oprichtingsdienst van de Protestantse Gemeente ‘De Graankorrel’ op zondag 7-2-2010 (Ed Forma en Otto Scholten)	28
	Tekst uit het kerkblad KSSK (Kerken Samen - Samen Kerken) van de gezamenlijke protestantse kerken in Ankeveen, Kortenhoef en ’s-Graveland (Otto Scholten)	32
<u>9.</u>	Tekst uitgesproken bij de schenking van Hervormde Gemeente Ankeveen aan Hervormde Gemeente ’s-Graveland op 15-6-2010 (Ed Forma)	33
<u>10.</u>	Oprichtingsinformatie (2008 – 2009) van de Protestantse Gemeente ‘De Graankorrel’	34
<u>11.</u>	Waar is het archief van de Hervormde Gemeente Ankeveen opgeborgen en hoe kan men toegang krijgen tot de documenten (Ad Kramer)	36
<u>12.</u>	Schenking door de Hervormde Gemeente Ankeveen van de preekstoel met lezaar en doopvont, de armaturen (twee kaarsenkronen en tien wandarmaturen), de bijbel en het avondmaalstel (Jan Veenman en Ad Kramer)	37
<u>13.</u>	Stichting Cultureel Centrum Ankeveen is de gebruiker in erfpacht van de voormalige kerk van de Hervormde Gemeente Ankeveen en exploiteert het als ‘Theater Kerkje’ (Stichting Cultureel Centrum Ankeveen)	53

3. Vierhonderd jaar Hervormden en Gereformeerden in Ankeveen

Geschiedenis van de Hervormden en de Gereformeerden in Ankeveen – ‘een stille getuigen’

Ankeveen, december 2011.
Jan Veenman

Rijp voor het Calvinisme

‘Een stille getuigen’. Het is het verhaal van de Hervormde Kerk aan het Stichts End en de Gereformeerde kerk aan het Hollands End in Ankeveen. Toen de plaatselijke Gereformeerden en de Hervormde Gemeente in het dorp gedurende de tweede helft van de 20ste eeuw en in de eerste decennia van de 21ste eeuw door tal van tijdsontwikkelingen steeds kleiner werden en haar zelfstandig voortbestaan steeds moeilijker, trokken tenslotte de laatste leden van beide kerkgenootschappen naar het nabij gelegen 's-Graveland en Nederhorst den Berg om daar te luisteren naar de Bijbelse boodschap. Beide kerkgebouwen bleven eenzaam achter als **‘een stille getuigen’** van meer dan 400 jaar protestantse kerkgeschiedenis in Ankeveen.

Waarschijnlijk werd de eerste kerk in Ankeveen gebouwd in de tweede helft van de 13de eeuw. Concrete bewijzen zijn er niet. Men bouwde niet aan de hand van bouwtekeningen maar volgens bestaande kennis en tradities. Bodemvondsten (resten van aardewerk in de onmiddellijke omgeving van de kerk) en bouwwijze (gebruik van dennenpalen en koeienhuiden voor de fundering, modellen van bakstenen en toegepast voegwerk) duiden in de richting van de 13de eeuw. Behorende onder het gezag van de bisschop van Utrecht kreeg het, evenals de bisschopskerk in Utrecht, St. Martinus als beschermheilige.

De ‘Geheym-schrijver van Staat- en Kerke der Vereenigde Nederlanden’ schrijft in 1759 over de oude kerk: ‘Zy staat omtrent midden in 't Dorp, en was voor de Verandering der Regeering een Parochiekerk, dewelke St. Marten voor Schutsheylig plagt te hebben. De lengte van haren Buyk is 18 en de breete 10 treden; het Choor lang 13, en breed 8 treden. Zy is beneden belegt met eene blaauwe hardstenen Vloer, en boven met een fraay houte Verwulf voorzien: werd zeer zuyverlyk onderhouden, en is in hare Gestoeltens zeer wel geschikt en gereguleert; invoegen de gemeente na ieders Rang en Hoedanigheid, daar plaats kan nemen. Wat aangaat de Tooren, die ten Westen met zyn lichaam buyten de Kerk staat, hy heeft de hoogte van 152 voeten.’

De kerk in Ankeveen vanaf 2^e helft 13^e eeuw tot 1803

De Hervormde Kerk in Ankeveen van 1803 – 1907 gevat in een glas-in-lood raam in de Kerk van de Hervormde Gemeente in Ankeveen van 1907 - 2010

Tot het jaar 1593 bleef het kerkgebouw officieel in eigendom van de Ankeveense St. Martinus parochie waarna ze werd overgedragen aan de Gereformeerde gemeente. Bepaald vlot verliep de overdracht in het overwegend katholieke dorp niet. Door het ontbreken van documenten uit deze middeleeuwse periode is het moeilijk hierover een nauwkeurig beeld te vormen. De eerder genoemde Geheym-schrijver deelt ons echter hieromtrent het volgende mede: ‘In 1606 had Ankeveen althans nog geen predikant. Wel uitte de Synode den wensch, dat er een predikant werde aangesteld, doch in 1612 was het zoover nog niet gekomen, ofschoon de naburige gemeenten Overmeer, Nichtevecht en Cortenhoef elk er een bezaten. Omdat Ankeveen wellicht niet eerder rijp was voor het Calvinisme werd in het jaar 1625 voor het eerst de rij van predikanten met Rutgerus Paludanus geopend’.

Van goede kwaliteit

Twijfelachtig is of de kleine Gereformeerde gemeente van Ankeveen, bestaande uit ongeveer 70 lidmaten, nu echt gelukkig was met het voormalige bezit van de St. Martinusparochie. Nu kon dan wel Gods Woord vanuit de kerk verkondigd worden maar tegelijkertijd zat men met de hoge onderhoudskosten van het eigenlijk te grote gebouw. De overheid had beloofd ‘voor de noodige gelden te sullen zorgen’ maar de praktijk wees uit dat het grootste deel van de onderhoudskosten voor de Gemeente zelf was. Deze trage gang van zaken door de overheid was niet altijd een kwestie van onwil of lauwheid. Er waren nog tal van andere dingen aan de orde. Op staatkundig gebied de strijd op leven en dood met de vijand en de onzekere politieke verhoudingen. Op kerkelijk terrein kwesties als: kerkformatie, kerkbestuur, kerkelijk onderwijs, verbetering van de zeden en bewaking van de leer. Stuk voor stuk vraagstukken die volgens de overheid van groter gewicht waren dan een sieraad meer of minder in het kerkgebouw.

Nadat het altaar verwijderd was kreeg de ‘choor’ in de kerk de functie van ‘dooptuin’. De dooptuin werd van het schip van de kerk afgescheiden door het doophek, met in het midden de preekstoel. Speciaal in de eerste tijd toen er nog geen vaste zitplaatsen waren en iedereen kon gaan en staan waar hij of zij wilde had het doophek ook zijn praktisch nut als afscherming van de besloten ruimte tijdens de eredienst. Omstreeks 1640 werd de kerk verrijkt met een fraaie eikenhouten preekstoel. Op de rand van de preekstoel was een zandloper aangebracht. De predikant moest zich immers aan zijn tijd houden. Dit betrof niet alleen de lengte van de preek maar vaak ook de lengte van de kaarsen in de kerk! De verlichting in de kerk was immers over het algemeen slechts een zaak van nut. Een bank met zes of zeven zitplaatsen werd één kaars voldoende geacht. Trouwen en begraven bij kaarslicht gold in de 17de en 18de namelijk eeuw als buitengewoon deftig. Omstreeks 1700 werden de Kerk twee koperen kaarsenkronen, elk bestaande uit 12 blakers, geschonken. De ‘Geheym-schrijver’ deelt ons hieromtrent mede: ‘Twee kopere Kaarskronen aan de Kerke geschonken, dienen dezelve meer tot cieraad, als bij Winteravond tot gebruyk’ Overigens was er een buitenlantaarn die alleen werd gebruikt ‘als het donkere maan was’. In 1708 werd de preekstoel voorzien van een prachtig gedecoreerde koperen lezenaar. De uitvoering in koper was in overeenstemming met de voorliefde die de protestanten eeuwen lang hebben gehad voor de toepassing van dit materiaal in hun kerkinterieur. Koper was immers niet kostbaar, zoals goud of zilver. Het werd gebruikt voor alle mogelijke gebruiksvoorwerpen van goede kwaliteit.

Aernoud Walraed Carel Voet

Na reeds acht voorgangers gehad te hebben deed op 15 september 1709 de bekende predikant Aernoud Walraed Carel Voet zijn intrede in Ankeveen. Hij kwam er ongehuwd en bleef het zijn leven lang. Zijn tante Johanna de Jouwer ging er zijn huishouding verzorgen, terwijl ook zijn grootmoeder haar intrek bij hem nam. In de over het algemeen gereformeerde

Vechtstreek leek Ankeveen een rustige post. De werkelijkheid was anders. Het merendeel van de Ankeveense bevolking was rooms katholiek en in velerlei opzicht afhankelijk van de eveneens rooms katholieke ambachtsvrouw (vanuit overerving bevoegd tot plaatselijke regeermacht en het uitvoeren van rechtspraak) Maria Elisabeth de Walé. Aernoud Voet was voor zijn vijftig gulden salaris per maand niet op haar aangewezen maar wel voor het onderhoud van het kerkgebouw en de pastorie, Dat bood voor de Vrouwe van Ankeveen de mogelijkheid tot allerlei plagerijen en conflicten. Heel ruim gemeten telde zijn gemeente ongeveer 150 leden. De r.-k. statie had er ruim twee keer zoveel waaronder de ambachtsvrouw en haar grote staf aan personeel. Overigens was iedereen gewend te doen zoals zij dat wilde. De ambachtsvrouw maakte er dan ook geen enkel geheim van slechts datgene aan de gereformeerde kerk toe te staan waartoe zij officieel verplicht was. De notulen van de kerkraad bevatten dan ook het trieste en eentonige verhaal dat laat zien hoe Arnoud Voet in feiten afhankelijk was van degene die door de hele dorpsgemeenschap naar de ogen moest worden gezien. Typerend is bijvoorbeeld de angstige vraag van haar hovenier om niet te laten merken dat hij een bosje bloemen aan de dominee had gegeven omdat hij anders ontslagen zou worden. Aan het kerkgebouw werd dan wel het noodzakelijkste onderhoud gedaan maar aan de pastorie totaal niets. Voet noteerde dan ook in zijn dagboek 'de agterkeuken kan beter met een tuinherk als met een bezem worden gezuivert'. De inkomsten van de kerk en pastorie waren al lang voor zijn komst hard achteruitgegaan. Op de plundering van de Fransen in 1672 waren overstromingen gevolgd, en daarvan had de kleine Gereformeerde Gemeente zich niet hersteld. Tenslotte moesten alle akkers en weidegebieden worden verkocht om het kerkgebouw te behoeden voor totale instorting. Van de strenge overheidsverordeningen (plakkaten) die de regels van de gevestigde kerk voorschreef trokken de meeste dorpsbewoners zich weinig of niets aan. Voet moest van dichtbij toezien dat bij een rooms-katholieke begrafenis er een kruis op de kist werd geschilderd en deze rond de kerk – zijn kerk – droegen. Hij ergerde zich er aan dat er geknield werd en kaarsen werden ontstoken. En dat allemaal terwijl volgens de verordeningen in het openbaar niet mocht blijken dat het rooms-katholicisme bestond. Over zijn functioneren als predikant is weinig bekend. Als pastor heeft hij zijn Gemeenteleden trouw bezocht. Met drie bezoeken per week kon hij elke 'pastorale eenheid' ieder kwartaal bezoeken. Vanaf juni 1748 moest hij 'wegens zucht en roos aen de beenen' zijn bezoeken achterwegen laten. Vanaf dat moment begint hij zijn memoires te schrijven over zijn Ankeveense periode. Op 4 juli 1751 preekte hij voor de laatste keer. Het was tijdens een avondmaaldienst, waaraan ongeveer zestig leden deelnamen. Nadien kon hij de pastorie niet meer verlaten. Op 16 januari 1752 werd Theodorus van Toll tot zijn opvolger bevestigd. In juni 1753 kon hij 'weegens zijn zwaer en droevig toeval van het water' zeer tot zijn spijt de avondmaaldienst niet meer bijwonen. Arnoud W.K. Voet overleed op 28 december 1753. Op de bitterkoude Nieuwjaarsmiddag van het jaar 1754 werd de legendarische predikant A. W.K. Voet in de oude Ankeveense kerk, vlak naast de grafkelder van de op 7 juli 1753 overleden vrouwe van Ankeveen Maria Elisabeth de Walé, ter ruste gelegd. Alles leek weer pais en vree. De 'roomschgezinde', schatrijke ambachtsvrouw en de eenvoudige doch aan de kerkelijke voorschriften houdende predikant lagen tussen de hoge kerkmuren naast elkaar te wachten op de barmhartigheid van dezelfde God. 'Kijk maar' zullen de vele kerkbezoekers gedacht hebben 'het helpt toch allemaal niets, al dat geplaag en al die ruzie. Waarom toch zoveel tijd verspilt. Had Voet niet een ieder voorbehouden: *'De sterveling – zijn dagen zijn als gras, als een bloem des velds, zo bloeit hij; wanneer de wind daarover is gegaan, is zij niet meer, en haar plaats kent haar niet meer. Maar de goedertierenheid des Heren is van eeuwigheid tot eeuwigheid over wie Hem vrezen'* (Psalm 103, 15-17).

Een ereplaats

Hoewel bijna niemand de ernst ervan had ingezien of wilde inzien, werd in de loop van de tijd het hele gebouw van onderen uit vernietigd. De oorzaak was de vervening in het westelijke deel van het dorp. Toen vanaf ongeveer het begin van de 16de eeuw de nog geringe hoeveelheid hout begon op te raken, de bevolking en daarmee de industrie toenam was de veengrond in westelijk Nederland het enige alternatief voor brandstof. Nadat het veen boven de waterspiegel was afgestoken verlaagde men simpelweg de grondwaterstand om het dieper te kunnen wegsteken. Deze methode werd op den duur fataal voor het middeleeuwse kerkgebouw. De palenfundering stak boven de waterspiegel uit met het gevolg dat de zware toren zover begon voorover te hellen dat het gevaarlijk werd om de klok te luiden. Er werd in het jaar 1802 nog even een enorme steunbeer tegenaan gezet maar ook dat bleek slechts een tijdelijke oplossing. Tijdens een dramatische vergadering op 12 januari 1830 werd besloten om het 'Choor' en de 'Tooren' in hetzelfde jaar af te breken. Wat tenslotte overbleef was het 'schip' van het oorspronkelijke kerkgebouw en eigenlijk niet meer dan een armzalig gebouwtje in vergelijking met de voorheen grote kerk met haar hoge trotse toren. Door de sloop werd het interieur teruggebracht tot een betrekkelijk kleine ruimte. Helaas voor alle rooms katholieken in het dorp, voor de grafzerk van de ambachtsvrouw Maria Elisabeth de Walé was hierin geen plaats meer. Er werd door het kerkbestuur niet over gediscussieerd. Zij verdween eenvoudig onder de vloer van de aangebouwde consistoriekamer. Met herinnering aan de strijd voor het behoud van de Gereformeerde Gemeente in Ankeveen door de Eerw. Predikant Arnoud Voet zal het kerkbestuur gedacht hebben: 'Sic transit gloria mundi'. Zo vergaat de grootheid van de wereld. De zerk van de predikant Arnoud W. K. Voet kreeg een ereplaatsje in de westgevel van de kerk. Deze eerbiedwaardige predikant droeg immers de Hervormde Gemeente door één van de moeilijkste periodes uit haar bestaan. De Ankeveense Hervormde Gemeente heeft dit nimmer vergeten.

Links de grafzerk van Arnoud Voet uit 1753;

Rechts de grafsteen uit omstreeks 1600 van Cornelius Kol, de vader van Jacobus Cornelisze Kol (ca. 1645 – 1687), vervener, schepen en lidmaat te Ankeveen. Zijn familie schonk ter nagedachte- nis aan hem een Avondmaals- kan en een Avondmaalsbeker (zie verder hfdst. 12)

Een eigen 'Huis des Heeren'

De Gereformeerde Kerk officieel genoemd de Nederduits(ch) Gereformeerde Kerk was de kerk van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Hoewel de termen 'gereformeerd' en 'hervormd' verschillend gebruikt werden bestond er vóór de 19de eeuw geen wezenlijk verschil in de betekenis er van. Daar kwam aan het begin van de 19de eeuw een eind aan. Na de bevrijding van het Franse bewind in 1801 werd Willem I koning van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Naast staatszaken hield hij zich ook bezig met kerkelijke zaken. Hij liet een nieuwe kerkorde ontwerpen onder de officiële naam 'Nederlandse Hervormde Kerk'. Door velen werd dit gezien als een ongewenste inmenging van de koning. Niet iedereen was het met deze gang van zaken eens. De standpunten betreffende de oorspronkelijke Leer kwamen steeds meer in het geding. De beweging die tenslotte hieruit

ontstond kreeg de naam de Afscheiding (1834) waaruit ten slotte in 1892 ‘de Gereformeerde Kerken in Nederland’ ontstond. Ook Ankeveen ontstond een tweestrijd tussen de verschillende bewegingen. Tenslotte sloot de meerderheid zich aan bij de Nederlandse Hervormde Kerk en een kleine groep tot de Gereformeerde Kerk in Nederland waarna de Hervormden hun heil vonden in de vertrouwde oude kerk van Ankeveen en de Gereformeerden in Nederhorst den Berg. Aanvankelijk was dat in de boerderij ‘het Hemeltje’ liggend op de grens van Nederhorst den Berg en Vreeland maar korte tijd later (in afwachting van de afloop van het proces om de kerkelijke goederen) in een houten hulpkerk aan de Dammerweg in Nederhorst den Berg.

De wekelijkse tocht over de Dammerkade of over het Bergse Pad naar Nederhorst de Berg was voor het kleine Gereformeerde gezelschap uit Ankeveen een hele opgave. Lopend over het smalle, vaak modderige pad waren zij meer dan 1½ uur onderweg om in hun eigen ‘kerkgebouw’ te luisteren naar wat God in zijn Woord heeft bedoeld. In de winterdag vroeg de tocht bij zware sneeuwval of strenge vorst het bijna onmogelijke. Al na enkele jaren was er dan ook de grote wens te komen tot de bouw van eigen ‘Huis des Heeren’.

Gehoor gevende aan de voortdurende vraag van onze Ankeveense Gereformeerde broeders en zusters om te komen tot een eigen kerkgebouw was het op 14 november 1894 zover. Besloten werd op het terrein en aan de woning van de familie N. Holdinga op het Hollands End in Ankeveen (gemeentelijk: Weesperkarspel) ‘als een teken van mensen voor God en omgekeerd’ een klein doch stijlvol kerkgebouwtje te bouwen. De notulen van de Gereformeerde Kerk dd. 6 augustus 1895 vertellen ons: “De heer N. Holdinga staat het terrein en de overweg over zijn draaibrug beschikbaar, voor de tijd van 30 jaar voor drie Gulden per jaar”. De bouw wordt uitgevoerd door ‘J. Hagen, meester timmerman’ te Ankeveen (‘ofschoon geen geloofsgenoot’) voor een bedrag van ‘niet minder dan fl. 515,- en eenige centen’. Voor logies van sprekers en het wekelijks op orde brengen van het kerkgebouw werd voor de familie Holdinga een bedrag gereserveerd, groot fl. 10,- per jaar. Een wandelaar schrijft enige jaren later over het gebouwtje ‘De kerkrimte van 6 bij 4 meter is zo gevuld, dat men bij binnenkomst het eerst getroffen wordt door de aanblik van de preekstoel. Daarop rust een Statenbijbel uit 1868. Voor de kansel bevindt zich een lezenaar, die bevestigd is aan een hek. Enkele houten banken bieden plaats aan 30 kerkgangers. Aan beide zijden van de kansel staan 2 banken voor de kerkraadsleden, de ouderling(en) en de diaken(en). Aan de tegenoverliggende zijde staat tussen een klein bankje (voor wie zo nodig graag helemaal achteraan wil zitten), een potkachel en een harmonium’.

Zorgen

In 1872 werd er in de oude Hervormde kerk aan het Stichts End een zogenaamd Knipscheer orgel geplaatst. Het is niet bekend of de kerk al vóór die tijd een orgel bezat. Hoewel het orgel tegenwoordig een vertrouwd beeld in de kerk is was het aanvankelijk niet vanzelfsprekend. Vanaf de invoering van de nieuwe godsdienst in de 16de eeuw was er tot diep in de 18de eeuw, voortdurend een verschil van mening over de vraag of het wel of niet in de protestantse kerk thuis hoort. De tegenstanders voerden aan dat het orgel een nieuwigheid was, niet gegrond op Gods Woord en onbekend in de gemeenten van het Nieuwe Testament. Het orgelspel, aldus een predikant in de 17de eeuw, ‘verlokt de menschen tot de gedachten van vleeschelijke lusten, sonder eens te zuchten tot Godt over zijne zonden’. Zij zagen ook niets in het orgelspel na de dienst, dat er toe leidde ‘te vergeten wat men te vooren ghehoort heeft’. In de tweede helft van de 18de eeuw vond er een ‘doorbraak’ plaats ten gunste van het orgel. De invoering van een nieuwe psalmberijming en het streven naar beter zingen zijn hierbij belangrijke factoren geweest.

Even leek het er op dat de voortdurend hoge onderhoudskosten van het kerkgebouw aan het Stichts End voorgoed tot het verleden zouden behoren. Helaas, ook voor het laatste deel van het oude gebouw waren de zorgen nog niet voorbij. In 1882 werd het nabij gelegen Horstermeer drooggelegd. Het was geen kleinigheid om de woeste zee tussen Nederhorst den Berg, Kortenhoef en Ankeveen te temmen. Er waren dan ook ongeveer 400 man nodig om deze klus met succes af te ronden. Omdat de hoeveelheid kwelwater die van de hoger gelegen Ankeveense polder het veel dieper gelegen Horstermeer bleef binnenstromen, waardoor het de drooglegging ernstig bemoeilijkte, werd besloten het grondwaterpeil in de Ankeveense polders te verlagen. De gevolgen waren, voor wat betreft het laatste deel van de oude kerk, desastreus. In 1900 waren de scheuren, in de meer dan een halve meter dikke muren, zo groot dat men van buiten af de dienst woord voor woord kon volgen. Prof. J. A. de Rijk schrijft in zijn boek ‘Wandelingen door Gooi- en Eemland en Omstreken’ (uitgegeven 1905) over het kerkje ‘De Herv. Kerk in Ankeveen verkeert in een zeer ongunstige toestand. Naar men zegt moeten de fundamenten veel geleden hebben door het droogleggen van de Horstermeer’. In 1907 werd het oude gebouw gesloopt om plaats te maken voor een nieuwe kerk. Met de sloop kwam onder andere ook de grafzerk van de ambachtsvrouw Maria Elisabeth de Walé weer te voorschijn. Haar bestemming werd na heel veel geharrewar met het bestuur van de Ankeveense r.k.parochie tenslotte de r.-k. begraafplaats op het Hollands End in Ankeveen.

Licht in de duisternis

De initiatiefnemer voor de bouw van een nieuwe kerk was de energieke predikant J.F.Lijsen. Het dagblad ‘De Gooi- en Eemlander’ schreef in zijn editie van zaterdag 20 maart 1907 over de nieuwbouwplannen: ‘Het kerkje dat een vriendelijke indruk belooft te maken, wordt gebouwd naar de plannen en teekeningen van de heer J. van Dillewijn, architect te Hilversum, onder wiens beheer het werk zal worden uitgevoerd. Het zal 150 zitplaatsen bevatten. Het gebouw komt nagenoeg op dezelfde plaats als het bestaande’. Op zaterdag 6 april 1907 deelde ‘De Gooi- en Eemlander’ mede: ‘Door het Provinciaal kerkbestuur van Noord-Holland is goedkeuring verleend op de aanbesteding van de nieuwe kerk voor de Ned. Herv. Gemeente, zodat thans definitief het werk aan de laagste inschrijver de firma Mouissie en Vreeman te Bussum kan worden gegund. De volgende week zal met het werk een aanvang worden gemaakt. Zondagmorgen te 9½ uur zal de laatste godsdienstoefening in het oude kerkgebouw worden gehouden. Gedurende de bouw der kerk zullen deze plaatshebben in een groot boerenhuis, en niet in een bovenwoning zoals de zetter ons de vorige week liet vertellen’. De bouw van de neogotische zaalkerk verliep zonder problemen. Op de westzijde van het dak werd een open houten klokkenstoel aangebracht. Aan de oostzijde van het gebouw verrees de

consistoriekamer die direct toegang gaf tot het kerkinterieur. Evenals in de oude kerk kreeg ook in de nieuwe kerk de zerk van predikant Arn.W.K. Voet wederom een plaats in de westgevel. Op 24 juni 1907 was het eindelijk zover en kon door de predikant J.F.Lijsen de eerste steen worden gelegd. Het betrekkelijk kleine oppervlak van de kerk werd tijdens de bouw voor een groot deel gevuld met vaste banken welke aan de zijkanten de versieringen dragen die karakteristiek waren voor de stijl van de architect. Ook in de deuren naar de gang en de consistoriekamer werd hetzelfde patroon toegepast. In de zuid- en noordgevel van het gebouw werden enkele prachtige Jugendstil glas-in-loodramen aangebracht die de vier seizoenen voorstellen. Gelukkig bleef met het inrichten van de nieuwe kerk ook de belangstelling voor de geschiedenis van de oude kerk bestaan. Preekstoel, doophek, herenbanken, kaarsenkronen en tal van andere voor de eredienst te gebruiken voorwerpen uit de oude kerk werden naar de nieuwe kerk overgebracht. Toen de inrichting bijna gereed was werd, na vele discussies, ook het oude Knipscheer orgel uit 1872 overgeplaatst.

Rechter foto: De bijna verdwenen tekst boven de hoofdingang van de kerk met sluitsteen gedateerd 1907: **‘Wie dorst heeft kome en die wil, neme het water des levens om niet’**

Met de verlichting in de nieuwe kerk bleef het de eerste jaren behoorlijk tobben. Tijdens de vergadering van Kerkvoogden en Notabelen op 29 augustus 1918 brengt de predikant D.J. Lazonder ter sprake dat hij voor de vergaderingen zijn carbidlamp ter beschikking wil stellen ‘mits H.H. Kerkvoogden zorgen voor carbid’. ‘Dit aanbod werd gaarne aanvaard. De heer Eyma zal tot de Burgemeester een verzoek richten om carbidbons’ deelt de notulist in zijn verslag mede. Aan al dat getob kwam definitief een eind toen op 14 mei 1926 door de Kerkvoogden en Notabelen besloten werd ‘te komen tot de aanleg van elektrisch licht’.

Een ‘roomsche kerktoon’

Het gebruik van een kachel kwam in de kerk weinig voor. In het verslag van de ‘Vergadering van Kerkvoogden en Notabelen op donderdag 20 november 1919’ vinden we hierover de volgende aantekening: ‘De heer G. Holdinga vraagt of het mogelijk is dat dit jaar de kachel weer in de kerk wordt geplaatst en bij zeer koud weder gestookt. De secretaris deelt mede dat door hem onderzocht is of wij voor dit doel brandstof kunnen krijgen en dat ons 10 mud kolen is toegezegd. Na deze mededeling wordt besloten de kerk alleen bij strenge koude te verwarmen’. Overigens waren er wel verwarmde stoven die voor een bedrag van tien centen

ter beschikking gesteld werden. De kosteres was hiervoor de verantwoordelijke persoon. De laatste die in Ankeveen voor een stoof met een 'vuurtestje' zorgde was mevrouw Neeltje Lamme-Sinke. Zij hield het vol tot in de jaren vijftig van de 20ste eeuw.

Naar aanleiding van klachten over een 'te roomsche kerktoneel' volgt op 11 maart 1939 een onderzoek door Mr. A. Bouman van het oude Knipscheer-orgel. In zijn verslag van 16 maart d.o.v. deelt hij mede: 'De materialen zijn solide, de toestand van het wind- en pijpwerk zeer bevredigend, de balg ruim voldoende, de intonatie karakteristiek in de fraaie oud-Hollandsche kerktoneel gehouden. Jammer is het, dat de dispositie zoo bijzonder klein is, en een zwaardere ondergrond mist. Ook zijn er eenige mechaniek-deelen versleten, die windverlies, taaheid der speelaard en gerammel veroorzaken' In 1947 wordt door de kerkenraad besloten een elektrisch orgel te kopen bij Verschuieren Orgelbouw B.V. te Heythuysen. De orgeltrapper van het oude orgel, de jeugdige F. Holdinga, vond het allemaal best want met zijn salaris van fl. 6,- per jaar werd hij toch ook niet echt rijk. Het nieuwe orgel werd aanvankelijk gebouwd voor een gereformeerde kerk te Medan (Indonesië). Op 23 april 1940 zou het worden verscheept doch oorlogsdreigingen belemmerde het transport. Na een omzwerving van 7 jaar kwam het tenslotte in Ankeveen terecht

Het orgel werd boven de preekstoel geplaatst en de speeltafel voor de organist stond links achter in de kerk

In september 1944 werd door de Duitse bezetters de luidklok ten behoeve van de wapenindustrie uit het torentje gehaald. Kort voor de oorlog werd de klok aangetroffen in Enkhuizen. In 1995 werden met steun vanuit de gehele dorpsgemeenschap, de prachtige gebrandschilderde ramen in het kerkgebouw in oude luister hersteld.

Geen onderscheid

Ondanks alle goede plannen van onze Gereformeerde broeders en zusters op het Hollands End bleef de toestand over het voortbestaan van de kerkelijke gemeente zorgelijk. De grootste zorg was eigenlijk wie bereid waren om de functie van ouderling of diaken te vervullen. Het ging steeds om 2 ouderlingen en 1 diaken. Broeders als M. Kruyswijk en P. Holdinga dienden in het ambt, zij het met tussenpozen, zo'n kleine 40 jaar. Soms wordt er iemand gekozen die er helemaal niet gelukkig mee is. In 1913 laat W.(Willem) Portengen weten 'dat hij de benoeming niet aanvaardt, daar hij zich niet bekwaam acht voor zulk een gewichtig ambt'. De voorzitter ging hiermede niet akkoord en antwoordde: 'De Heere zal u wel bekwaam maken'. Willem Portengen bleef echter bij zijn standpunt. In 1941 komt de Classis (= regionale vergadering) met de gedachte, dat het beter zou zijn om de Gereformeerde Kerk van Ankeveen op te heffen. Vrijwel niemand voelde hiervoor. Toch was het echter een soort van stilte voor de storm. Van de spanningen gedurende 2de Wereldoorlog worden in de notulen geen aantekeningen gemaakt. Kennelijk ging alles zijn gewone gang. Toch komt ongemerkt het einde van Gereformeerde kerk op het Hollands End steeds dichterbij. Tijdens de Kerkenraadsvergadering op 21 juli 1950 werd de vraag gesteld of iemand een uitnodiging had ontvangen voor het 25-jarig predikantenjubileum van Ds. Boes uit Tienhoven. Niemand van de Ankeveeners was immers aanwezig. Men had de Ankeveense gemeente helemaal vergeten een uitnodiging te sturen ..... Van het in 1952 aangeschafte notulenboek blijft het grootste deel onbeschreven. In juni 1955 worden de eerste besprekingen gevoerd met een samengaan met de Kerk in 's-Graveland. In 1965 werd de Gereformeerde kerk op het Hollands End, wat bekend stond als 'het kleinste kerkje van Nederland' voorgoed verlaten. Het kerkgebouwtje kreeg een particuliere bestemming met de status 'Rijksmonument'. De toekomst blijft op deze wijze herinneren aan de strijd om het bestaan van het Huis van de Heer op het Hollands End in Ankeveen.

Zoals in vele andere kerkelijke gemeenten en parochies in de lage landen werd sinds de jaren zestig van de 20ste eeuw ook de Hervormde kerk in Ankeveen door steeds minder gemeenteleden bezocht. Ook het tekort aan predikanten bemoeilijkte steeds meer de continuïteit van de kerkdiensten. De mensen die de kerk in 1907 gebouwd hebben zullen vermoedelijk wel gemeend hebben dat zij in staat waren, hun werk voor vele generaties lang te laten staan. Ze hebben zich echter in de tijd vergist. Ondanks de steeds kleiner wordende Hervormde gemeente bleef het eeuwenoude probleem van het onderhoud van het gebouw als een rode draad door haar bestaan lopen. Na tal van activiteiten om het onderhoud te kunnen financieren verloor zij tenslotte het gevecht met de levende natuur en moesten de kinderen en kleinkinderen zich in het jaar 2005, met pijn in het hart, ervan terugtrekken. Zij vertrokken voor het luisteren naar het Woord in december 2005 naar het enkele kilometers verderop gelegen 's-Graveland. Hun kleine Hervormde kerk bleef eenzaam in Ankeveen achter. Slecht de grafschriften op het kerkhof aan de noordzijde van het kerkgebouw vertellen anno 2012 nog hun verhaal van vallen en opstaan, van geloven en niet geloven, van teleurstellingen en blijdschap. Tekens van piëteit zijn het. Vaak is er de zorg van de levenden voor de doden aan af te lezen. Het is een plaats van bezinning op de kortstondigheid van het leven en de overmacht van de dood, getemperd door de troost van een niet vergeten tijd. Het kerkhof ligt er al net zo lang als er ooit een kerk naast heeft gestaan. Rooms-katholiek, Gereformeerd of Hervormd werden er begraven. De geschiedenis maakte geen onderscheid.

Een traditie

Bijna acht eeuwen lang was dit de plaats van het kloppende hart. Er werd gebeden, gedoopt en begraven. Hier kwam Gods zegen vandaan. Nu hield zij op te bestaan. De tijd had het eerlijk verdeeld: vier eeuwen voor de rooms-katholieken en vier eeuwen voor de protestanten.

Heel bijzonder is het dat thans vele Ankeveners van alle rangen en standen, gelovig of niet gelovig zich gezamenlijk willen inspannen het kerkgebouw van de Hervormde Gemeente Ankeveen te behouden om het vervolgens een nieuwe plaats in de toekomst te geven. Niet iedereen is het met de wijziging van het in- en exterieur van het kerkgebouw eens en soms worden er emotionele bezwaren aangedragen om de kerkdeur voor de ‘wereld’ open te zetten. Toch zijn die bezwaren niet nieuw. Het is een probleem van alle tijden. De grootste dichter uit de Gouden Eeuw, Constantijn Huygens, (1596-1687) merkte al op: ‘Het is gewoon dat een kerk voor allerlei doeleinden gebruikt wordt. Er is niets tégen en alles vóór dat deze traditie in ere wordt gehouden’. Anno 2012 wordt er druk gewerkt om het 100 jaar oude kerkgebouw om te bouwen tot een ‘theaterkerk’. Omdat er zoveel gezindten verenigd rond de tafel kunnen zitten kan men in het oude vervenersdorp Ankeveen er op rekenen dat het gebouw een goede toekomst te wachten staat.

Gereformeerd in miniatuur: ‘Het kerkje in Ankeveen’

J. Smedema

Overgenomen uit “Anderhalve eeuw Gereformeerden in Stad en Land”
(hfdstk Noord-Holland 1834 – 1984); Uitgave KOK-Kampen 1984.

Aan de Westkant van het Gooi, in het afgelegen, maar lief’lijke Ankeveen, verrees in 1895 een kerkje van minimale omvang bestemd voor 30 leden van de gereformeerde kerk. Eén van die leden, broeder N. Holdinga, die het sinds 1892 ‘opgaan te Nederhorst den Berg’ te zwaar viel, was met anderen van oordeel dat de Heer in Ankeveen een eigen Huis diende te hebben. Op het erf van genoemde broeder bouwde een ‘Mr. Timmerman’ het Godshuis voor ‘niet minder dan 515 Gulden en eenige centen, buiten de zitplaatsen’, zo valt op te maken uit de notulenboeken. Ene Ds. Bouman te Amersfoort leende voor dit doel 300 Gulden. Met deze, ook morele steun, openbaarde zich een geloofsgemeenschap, die ‘de zoo diep vervallen Kerk’ tot bloei moest brengen. De grote mate van geloof verhinderde overigens niet, dat een solide verzekering werd gesloten voor het gebouw en de inboedel. Toch niet geheel zonder trots was men eind 1894 al overgagaan tot de instelling van de ambten. Van een eigen predikant kon geen sprake zijn, waardoor de Kerkenraad drie leden telde, twee ouderlingen en één diaken. Scriba was lange tijd broeder N. Holdinga.

Het kerkje was eenvoudig, maar stijlvol; van al het nodige voorzien. ’s Zondags liepen 20 à 30 kerkgangers over het bruggetje en bereikten via het erf de achterdeur. Dáár binnenkomen betekent gekend en bemind worden. Op enkele houten banken nemen ze plaats met uitzicht op de kansel, het avondmaalsstel en de doopschaal (een geschenk van een anonieme gelovige), de banken voor de ambtsdragers, een paar ‘hengelstokken’ en het school(psalm)bord. Achter zich weten ze het harmonium en de potkachel. Wat ontbreekt is de consistorie. Als zodanig doet de huiskamer van de familie Holdinga dienst. Van hieruit begeeft zich om 10 uur een ouderling door de achterdeur naar binnen. Hij leidt de leesdienst. Na afloop verzamelen de kerkenraad en de gemeenteleden zich in de gezellige woonkamer, waar de koffie wordt gedronken.

Om halfdrie is de gemeente weer terug. Opnieuw laat ze zich opnemen in de stroom van de verkondiging, maar deze klinkt nu uit de mond van een dominee. Hij komt van ‘elders’, soms van ’s-Graveland, want gedurende een groot aantal jaren was de predikant dáár de consulent voor Ankeveen. De kleine kudde van voornamelijk polderwerkers en tuinders wordt bemoedigd om voort te gaan op de ingeslagen weg.

Maar de weg is een smal pad en gaat niet over rozen. Het is een strijd, die veel geloof en geestkracht vergt. Niet zozeer vanwege de Ankeveense gemeenschap, want de vele roomskatholieken en de al sedert lang gevestigde hervormden in het dorp zijn tolerant. Tegen het verschijnsel kijkt men eerst wat vreemd aan, maar de gereformeerden ondervinden geen hinder. Nee, het zijn interne problemen die het werk bemoeilijken: hoe houdt de kerkenraad de kudde bijeen als er – zoals overal – persoonlijke conflicten zich voordoen? Als de raad ‘tot een censuur wordt uitgedaagd?’ Als het preeklezen zó saai wordt dat het kerkverzuim toeneemt. Als het financieel begint te nijpen. En vooral, als het elk jaar weer de vraag is, hoe ‘broeders te vinden die het ambt willen vervullen?’ ‘De keus uit de ‘stemgerechtigde manslidmaten’ is toch al zo klein, en als een gekozenen zich dan ook nog ‘niet bekwaam acht voor het ambt’, is de kerkenraad al snel geneigd te verklaren ‘dat de Heere wel bekwaam zal maken’. Het is eigenlijk een kwestie van zelfbehoud. Het probleem van het preeklezen brengt in 1925 de hervormde predikant van Ankeveen ertoe per brief de gereformeerden uit te nodigen om ‘bij leesdienst onder zijn gehoor te komen’.

Een vraag van omgekeerde orde die de kerkenraad zich stelde was: ‘Hoe te handelen met iemand die zich kerkelijk gedraagt, maar niet is aangesloten?’ Na de oorlog nam de liefde in en voor de gemeente, na een aanvankelijke opleving af. Enkele gezinnen verhuisden en de gemeente leek te drijven op een paar personen die zo’n 35 jaar de kerk hadden gediend, zoals broeder M. Kruiswijk en broeder P. Holdinga.

Had de gemeente zó nog bestaansrecht of was het beter weer te gaan ‘inwonen’? In 1955 was de kogel door het kerkje. De kerk van Ankeveen ging op in die van ’s-Graveland. Wel werden er tot in 1965 nog kerkdiensten gehouden. Het kerkje met de drie boogramen staat er vandaag nog, aan het Hollands End 26, zij het nu als een deel van een woning. Maar was het eigenlijk ooit anders geweest?

Dit artikeltje zij een eerbetoon aan een groepje volhardende christenen, voor wie ook gold dat tot het onmogelijke niemand is gehouden.

4. ‘De Hervormde Gemeente Ankeveen na de 2e wereldoorlog tot 1982’; toespraak van de toenmalige voorzitter van de kerkenraad van de Hervormde Gemeente Ankeveen, de heer J. Bouter (1921 – 2001)

De heer Ds. S. de Jong, scriba van de Provinciale Kerk Vergadering van Noord-Holland van de Hervormde Kerk, was op Kerkvisitatie bij de Hervormde Gemeente Ankeveen op 25-2-1982. Tijdens deze vergadering was ook de nog niet als predikant aangestelde Ds. P. van Walbeek aanwezig. De heer J. Bouter, voorzitter van de kerkenraad, gaf met de volgende tekst uitleg over de situatie van 1945 tot 1982 in Ankeveen.

In het kort wil ik u een overzicht geven van de Hervormde Gemeente Ankeveen zoals die reilde en zeilde vanaf de bevrijding in 1945. In 1946 is de Hervormde Gemeente Ankeveen wat het pastoraat betreft opgehouden zelfstandig te zijn. Er is toen een pastoraal verband aangegaan met de Hervormde Gemeente ’s-Graveland. De voorganger aldaar was toen Ds. Wumkes en de laatste eigen predikant de Hervormde Gemeente Ankeveen was Ds. Mellink. Dit pastoraal verband hield in dat de Diaconieën en de Kerkvoogdij zelfstandig bleven functioneren. Het pastorale werk van Ankeveen zou verzorgd worden door Ds. Wumkes die tevens voorzitter werd van de kerkenraad, bijgestaan door een hulp-predikant. Daar Ankeveen over een pastorie beschikte was dit meestal een emeritus predikant die in de pastorie zijn intrek nam.

De procedure was dat bij een vacature van de bijstands-pastor er twee leden van de 's-Gravelandse Kerkenraad zitting namen in de benoemingscommissie voor het benoemen van een nieuwe bijstands-pastor. Dit werkte wederkerig en betekende tevens dat er twee leden van de Ankeveense kerkenraad zitting namen in de beroepingscommissie in de gevallen dat er een vacature voor predikant in 's-Graveland zou ontstaan. Vermeld dient nog te worden dat de Hervormde Gemeente Ankeveen toen nog resulteerde onder de oude kerkorde van de landelijke Hervormde Kerkvergadering. De kerkenraad en de kerkvoogdij opereerden toe nog afzonderlijk. In 1962 is de gemeente toegetreden tot de nieuwe kerkorde en is alles soepeler gaan lopen.

De eerste bijstands-pastor die aan de 'omturning' van de oude naar de nieuwe kerkorde een belangrijk aandeel had was Ds. Van den Berg. Helaas heeft Ds. Van den Berg maar een korte tijd in Ankeveen kunnen werken als bijstands-pastor. Op 14-7-1964 mochten wij als nieuwe pastor begroeten Ds. Spijkerboer uit Zevenaar, die op die dag zijn intrek nam in de pastorie. Tot 1971 heeft Ds. Spijkerboer hier zijn werk gedaan. Met het vertrek van Ds. Spijkerboer is eigenlijk een einde gekomen aan de periode van bijstand. Want vanaf 1971 is in overleg met de kerkenraad van de Hervormde Gemeente 's-Graveland en Ds. Wumkes besloten, gezien de toen al teruglopende belangstelling van het kerkbezoek en de daar onvermijdelijk aan verbonden financiële teruggang en de stijgende lasten, geen nieuwe bijstands-pastor meer te benoemen in Ankeveen. Ds. Wumkes zou het pastoraat in Ankeveen er bij nemen, tegen de vergoeding die anders door Ankeveen aan de bijstands-pastor moest worden vergoed, benevens het rijkstractement dat al aan 's-Graveland ten deel viel in verband met het voorzitterschap van de 's-Gravelandse predikant van de kerkenraad van Ankeveen. Om toch de kerkdiensten in Ankeveen in stand te houden (**vanwege het feit dat er zo veel bruggen zijn waar de Ankeveners maar moeilijk overheen kunnen!**) werd besloten om de pastorie in Ankeveen te verhuren, maar dan wel aan iemand met preekbevoegdheid, die tegen betaling van huur en vergoeding van preekbeurten twee tot driemaal per maand zou voorgaan zodat niet iedere zondag naar een voorganger gezocht behoefde te worden. Van de huuropbrengst konden dan de overige diensten bekostigd worden. Met deze regeling was zowel 's-Graveland als Ankeveen gediend. Helaas is deze opzet ten dele mislukt doordat de pastorie-bewoner in de fout was gegaan. Ds. Wumkes vervulde nog wel het pastoraat, maar voor de zondag-diensten moesten wij elke week naar andere voorgangers zoeken en de pastorie bleef voor jaren een gesloten huis. Toen Ds. Wumkes in 1974 met emeritaat ging en zodoende beide gemeente vacant werden, werd Ds. Dijkmeester van Hilversum voor de beide gemeenten als consulent aangewezen. Bij het samenstellen van de legger om een nieuwe predikant te beroepen, bleek al gauw dat een fulltime predikant voor beide gemeenten financieel niet haalbaar was. Er moest daarom naar een partime predikant worden uitgezien. We hebben die gelukkig nog gauw gevonden in de persoon van Ds. Aalders van de Willem de Zwijger gemeente in Amsterdam. Er werd een overeenkomst gesloten van 1-10-1975 tot 1-10-1980. Ds. Aalders zou het pastorale werk in beide gemeenten vervullen en één keer in de maand zou Ds. Aalders in Ankeveen voorgaan en de resterende zondagen in 's-Graveland. Ankeveen zou als aandeel in het tractement bijdragen Hfl. 3.000 alsmede het Rijkstractement van Hfl. 775 dus samen Hfl. 3775 per jaar. Daarbij had Ankeveen nog de bijkomende kosten van voor de resterende 40 zondagen voor een gastpredikant. Toen in 1978 na veel overleg en aandrang de eerder vermelde pastoriebewoner alsnog bereid was de pastorie vrijwillig te verlaten was de vraag wat doen wij nu met de pastorie? Dat probleem was spoedig opgelost want Ds. Aalders zag het in Ankeveen niet meer zitten. Wij kregen toen contact met Ds. Aalbers uit Oegstgeest die zijn vormingswerk wilde voortzetten en zocht een groot huis om in de weekenden groepen te ontvangen. Welnu de pastorie van Ankeveen bleek een geschikte plaats te zijn. Ds. Aalbers

was bereid om een paar maal per maand voor te gaan in de diensten, wat later in de praktijk iedere zondag bleek te zijn. Dus de zaak was snel beklonken!

De financiële consequenties werden opgelost. Ds. Aalders uit 's-Graveland zag af van zijn salaris van Hfl. 3.000/jaar, alleen het rijkstractement van Hfl. 775/jaar bleef voor 's-Graveland, omdat Ds. Aalders op papier nog steeds officieel predikant was van Ankeveen. In deze periode bloeide de Hervormde Gemeente Ankeveen weer op en er was een open en gastvrij onthaal op de pastorie. Levendig door de de 'Santekraam' van Ds. Aalbers met zijn groepen uit binnen- en buitenland. Helaas duurde deze opleving maar kort want in januari 1980 moest Ds. Aalbers door ziekte het meeste werk neerleggen en trad er weer een vacuüm op vooral met de diensten die vervuld moesten worden door gastpredikanten.

Ondertussen was er in de gemeente een stuurgroep tot stand gekomen in Groot 's-Graveland onder de noemer 'Samen op weg' bestaande uit de Hervormde kernen van Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoef en de Gereformeerde Kerk 's-Graveland. Toen in de praktijk bleek dat het moeilijk werken was met drie Hervormde kernen en een Gereformeerde Kerk werd de mogelijkheid onderzocht, ook om financiële redenen, om te komen tot één Hervormde Gemeente in Groot 's-Graveland. Dat zou de bestuurbaarheid en de besluitvorming ten goede komen, mede omdat er in Kortenhoef twee stromingen op gang kwamen. Er is toen contact opgenomen met de Provinciale Kerkvergadering Noord-Holland van de landelijke Hervormde Kerk. Ds. De Goeter heeft er zijn schouders onder gezet en door zijn voortvarendheid waren wij er bijna. Afspraak was en werd door de gezamenlijke kerkenraden van de drie gemeenten besloten dat de Hervormde Gemeente Groot 's-Graveland zou bestaan uit drie wijkgemeenten Ankeveen, Kortenhoef en 's-Graveland. Ankeveen zou door zijn ligging dan als afzonderlijke kern als bijstands-gemeente van de nieuwe te vormen gemeente gaan functioneren. In het seizoen 1981 – 1982 zou dit plan aan de gemeenteleden worden voorgelegd in praatgroepen van gemiddeld tien leden. Eindresultaat zoals het er nu uitziet, waren er drie kernen van Hervormden in 's-Graveland die tot één zouden worden, en nu worden het er vier. Triest maar waar!

In verband met de ophanden zijnde eenwording van de Hervormde Gemeente in 's-Graveland en de daaruit voortvloeiende consequentie dat wij weer van eigen gemeente met een parttime predikant terug zouden gaan naar bijstandsgemeente, hebben wij als kerkenraad gezocht naar een clauseule en voorwaarde hoe die bijstand geregeld zou worden met de nieuwe gemeente. Zoekende naar de oude bijstandsregeling zoals die vòòr 1971 bestond, ontdekten wij dat we zonder predikant zaten. Want het parttime contract met 's-Graveland en Ds. Aalders was per 1-10-1980 verlopen omdat het voor 5 jaar was aangegaan. Onze fout dat wij dit over het hoofd hebben gezien is verklaarbaar omdat wij de hoop hadden dat de eenwording tot stand zou komen, en wij druk bezig waren met de bijstandsprocedure. Laakbaar echter van het bestuur van de Provinciale Kerkvergadering in Noord-Holland, Ds. Aalders en de kerkenraad van de Hervormde Gemeente 's-Graveland om ons niet op de hoogte te stellen dat het contract verlengd moest worden. Bij navraag bij Ds. Aalders bleek dat noch hij noch de kerkenraad van het aflopende contract op de hoogte waren. Alleen een herinnering aan de Provinciale Kerkvergadering in Noord-Holland aan Ds. Aalders bracht dit aan het licht. Zonder taal nog teken heeft de kerkenraad van de Hervormde Gemeente 's-Graveland en Ds. Aalders het contract met 5 jaar verlengd met vergoedingen, echter zonder de vermelding van het pastorale werk voor de Hervormde Gemeente Ankeveen. Bij navraag bij Ds. Aalders bleek dat hij niets meer voelde voor een verbintenis met Ankeveen. Wel wilde hij nog in bijzondere omstandigheden bijstand verlenen. Bij navraag aan de kerkvoogdij over de financiële

gevolgen van deze hulp, werden de eisen zo hoog gesteld, dat wij daaraan niet kunnen voldoen. Ook zij hadden bij verlenging niet aan Ankeveen gedacht, vreemd maar waar!

Voor dit alles geplaatst zijnde en overwegende dat wij zo niet door kunnen gaan, hebben wij in goed overleg besloten de verbintenis met de dominee en mevrouw Aalbers die in onze pastorie woonden per 1-11-1982 te beëindigen, helaas. Alles is nu in een stroomversnelling gekomen en de familie Aalbers heeft een andere woning, dus de pastorie in Ankeveen komt vrij. Zoals u al weet hebben wij ook contact met een mogelijke opvolger Ds. Van Walbeek, indien de gemeente akkoord gaat.

Zo liggen momenteel de kaarten, wij hopen dat het u duidelijk is geworden in welke positie wij verkeren. In de kerk zijn regels opgesteld, daarom hebben wij u Ds. De Jong, als scriba van de Provinciale Kerk Vergadering in Noord-Holland, uitgenodigd om ons te wijzen op wat kan en wat niet kan. En welke procedure wij moeten volgen om onze plannen te verwezenlijken om onze kleine gemeente in stand te houden.

Het is niet de onze bedoeling geweest om u enkele zwarte schapen aan te wijzen voor de problemen waar wij nu mee zitten. Het is jammer dat deze dingen in de kerk gebeuren. Het grote gebod van de liefde onder elkaar is vaak ver te zoeken.

Wij hebben alleen de zaken weergegeven zoals ze zijn en zouden hier graag een streep onder zetten. Wij willen naar de toekomst kijken en hopen dat u ons de weg kan wijzen hoe die toekomst er voor ons uit zal gaan zien. Wij wensen u daarbij wijsheid en kracht toe om in de wirwar van kerkelijke verordeningen voor ons de juiste weg te vinden.

Grafsteen van Jacob Bouter op de begraafplaats naast de Hervormde Kerk; hij werd ook wel de 'christelijke bisschop' genoemd, vandaar de steen in de vorm van een bisschopshoed

5. Verantwoording in oktober 2005 van de Kerkenraad van de Hervormde Gemeente Ankeveen om met de keuze van de Gereformeerde Kerk 's-Graveland te komen tot de vorming van één Protestantse Gemeente

In het kerkblad KSSK (Kerken Samen – Samen Kerken) is in 2005 aandacht besteed aan de gesprekken van onze kerkenraad met de kerkenraden van onze buurgemeentes om te komen tot een vereniging van gemeentes. De Hervormde Gemeente Ankeveen wordt zo klein, dat met het vertrek van Ds. P.S. van Walbeek per 1-1-2006 die vereniging noodzakelijk is. Zoals bekend mag worden verondersteld werden de laatste maanden de gesprekken beperkt tot de kerkenraad van de Hervormde Gemeente 's-Graveland en de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk 's-Graveland. Uitdrukkelijk moet er gesteld worden, dat wij het liefst niet hadden willen kiezen, maar weel gedwongen waren om dit te doen.

Achtergrond hiervan is het gegeven dat wij, met de totstandkoming van de landelijke PKN (Protestantse Kerk Nederland) sinds 1-5-2004, zowel met de Hervormde Gemeente 's-Graveland als met de Gereformeerde Kerk 's-Graveland kerkordelijk in één kerk zitten. Met de vorming van de PKN kwam een einde aan het 'Samen-op-Weg'-proces, dat vele jaren geduurd heeft. In 1991 is in onze dorpen dit 'Samen-op-Weg'-proces stukgelopen doordat er voor 'Hervormd 's-Graveland' en 'Gereformeerd 's-Graveland' verschillende wegen waren. Tot op dit moment worden de verhoudingen tussen de beide gemeentes hierdoor bepaald. Zo stonden wij voor een erg moeilijke keuze, waarbij de verleiding van het aloude spel van 'jezelf rechtvaardigen en een ander verdacht maken' aan alle kanten (ook bij ons) op de loer lag.

De praktijk van het leven van de gemeente van Jezus Christus, die ons is voorgegaan in 'zichzelf opofferen en een ander rechtvaardigen' roept in zo'n situatie echter om nuchterheid in het oordeel. In die nuchterheid worden hieronder in volgorde een aantal overwegingen genoemd bij onze beslissing om het gesprek te openen met de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk 's-Graveland om te komen tot één protestantse gemeente:

- In de PKN (Protestantse Kerk Nederland) die sinds 1-1-2004 uit de vereniging van de voormalige Lutherse Kerk, Gereformeerde Kerk en de Hervormde Kerk is ontstaan, zijn er voor gemeentes verschillende mogelijkheden. Binnen de PKN zijn er Lutherse gemeentes, Hervormde gemeentes, gemeentes van Gereformeerde kerk en tenslotte kan men ook de status van 'Protestantse Gemeente' aanvragen. Die naamswijziging in 'Protestantse Gemeente' moet na de procedure notarieel bevestigd worden. Aan het begin van het jaar 2005 (voordat Ds. Van Walbeek gebruik wilde maken van de VUT-regeling) heeft onze kerkenraad besloten om die status van 'Protestantse Gemeente' aan te vragen. Ook de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk 's-Graveland wil "Protestantse Gemeente" worden, terwijl de kerkenraad van de Hervormde Gemeente 's-Graveland besloten heeft om 'Hervormde Gemeente' te blijven. In onze wens om 'Protestantse Gemeente' te worden ligt het dus voor de hand om samen te gaan met de Gereformeerde Kerk 's-Graveland om op die wijze één protestantse gemeente te gaan vormen.
- Al jaren zijn er plannen om ons kerkgebouw in de vorm van een algemene stichting voor multifunctionele doeleinden te gebruiken. Het kerkgebouw wordt dan door twee partijen gebruikt, de algemene stichting en de kerkelijke gemeente. Goede afspraken en onderling vertrouwen zijn daarbij onontbeerlijk. Nu het aantal diensten per maand vermindert, ligt het voor de hand om het kerkgebouw voor dat multifunctionele gebruik ook op zondag open te stellen. De kerkenraad van de Gereformeerde Kerk 's-Graveland heeft hierbij geen bezwaren, terwijl de kerkenraad van de Hervormde Gemeente 's-Graveland bedenkingen heeft om hiervoor de verantwoordelijkheid te dragen. Het moge duidelijk zijn dat dit standpunt een belemmering zou kunnen zijn voor goede afspraken en onderling vertrouwen tussen de algemene stichting en de kerkelijke gemeente.
- Vele jaren delen wij met de gereformeerden van 's-Graveland een gezamenlijke rubriek in ons kerkblad KSSK (Kerken Samen – Samen Kerken), terwijl de hervormden van 's-Graveland en Kortenhoef een eigen gezamenlijke rubriek hebben. Deze vreemde situatie is ontstaan, doordat de Hervormde Gemeente 's-Graveland bezwaren had tegen de lengte en de inhoud van allerlei algemene mededelingen, waarmee wij op een andere manier zouden zijn omgegaan.
- Al vele jaren vierten wij oecumenische diensten met de Rooms Katholieke Kerk van Ankeveen. De Gereformeerde Kerk 's-Graveland viert op dezelfde wijze oecumenische diensten met de Rooms Katholieke Kerk van Kortenhoef. In de

Hervormde Gemeente 's-Graveland is er geen belangstelling voor oecumenische diensten.

- In de gesprekken viel het ons op, dat het in de Hervormde Gemeente 's-Graveland de gewoonte is om geen vrouwen uit te nodigen als voorganger in de eredienst, terwijl de Gereformeerde Gemeente 's-Graveland een vrouwelijke voorganger kent en bij ons het eigenlijk vanzelfsprekend is dat vrouwen in de dienst voorgaan.
- Tot slot moet uitdrukkelijk gezegd worden, dat de kerkenraad van onze gemeente verantwoordelijk is voor haar keuze. Bij het keuzeproses zijn wij begeleid door het Protestants Diensten Centrum (PDC) van de PKN. Wij hadden daarom zelf verzocht ook vanwege de ingewikkelde materie van de kerkordelijke procedures, die gevolgd moeten worden. Het PDC nam bij die begeleiding een onafhankelijke houding aan en heeft er zich op toegelegd dat wij als kerkenraad uiteindelijk tot een verantwoord besluit konden komen. In de komende maanden beginnen wij de gesprekken met de Gereformeerde Kerk 's-Graveland en volgt een procedure waarbij u meerdere malen de gelegenheid krijgt zich te uiten over de voorgenomen vereniging.

Tot slot moet nadrukkelijk gezegd worden dat de keuze van de kerkenraad voor de Gereformeerde Kerk 's-Graveland niet betekent dat iedereen in onze gemeente verplicht is deze keuze persoonlijk te volgen. De kerkorde biedt de mogelijkheid om zich bij die buurgemeente aan te sluiten waar men zich 'thuis' voelt. Mocht u te zijner tijd daartoe besluiten dan zijn formulieren om dit te bewerkstelligen bij Ds. Van Walbeek en de kerkenraad te verkrijgen.

6. (Fusie)geschiedenis van de Hervormde Gemeente Ankeveen En de Gereformeerde Kerk 's-Graveland van 2005 - 2010

Kleine Geschiedenis van de Gereformeerde Kerk te 's-Graveland

Truus en Gert Leene

De Gereformeerde Kerk 's-Graveland dateert van omstreeks 1839. Zij ontstond toen gemeenteleden van de Hervormde Kerk zich aansloten bij een beweging uit 1834 (de Afscheiding). Gemeenteleden stapten toen uit de Hervormde Kerk omdat zij vonden dat de kerk te 'verlichte' interpretaties van de bijbel toeliet en de overheid te veel invloed kreeg op het kerkelijk gebeuren. De naam Gijsbert Smalenburg komt veel voor in deze beginperiode. In 's-Graveland was de 'Christelijk Afgescheiden Gemeente' tot 1892 heel erg klein. Er waren ongeveer 80 lidmaten, waarvan sommigen uit de omliggende dorpen afkomstig waren. Van 1839 - 1892 hebben er drie predikanten gestaan. Ook is er in de notulen sprake van een oefenaar. Men hield samenkomsten op een boot in de vaart. Van mevrouw Johanna Judith Zeelt huurde men later een stenen schuur, gelegen op Groenlust.

Deze schuur is in de loop der jaren een aantal keren verbouwd. De preekstoel is van plaats veranderd, er is een orgel geïnstalleerd in 1940 (de meisjesvereniging heeft hier erg voor geijverd), in de jaren 50 werd er een ruimte aan de achterkant bijgebouwd en kreeg het gebouw een nieuwe voorgevel met klokketorentje en een nieuwe voordeur met de symbolen van de vier evangelisten. In de jaren 70 is er een jeugdhonk bijgekomen, begin 1990 onderging de kerk een grote opknapping en maakte het merendeel van de banken plaats voor stoelen.

Van 1892 – heden heeft de gemeente 14 predikanten gekend. Een predikant die een belangrijk stempel op de gemeente heeft gedrukt, was ds Boes (1930 – 1946). Er was een zeer actieve

jongelings- en meisjesvereniging, een mannenvereniging. Ook de NCVB en de AR-kiesvereniging werden door hem gestimuleerd. Tijdens de oorlogsjaren bracht hij veel onderduikers onder dak zowel bij anderen als bij zichzelf. Ook de kerk had een schuilplaats. Aan de achterkant van de kerk was een raam gemaakt waardoor men tijdens de dienst kon vluchten wanneer de Duitsers een klopjacht hielden op jongemannen voor de Arbeitseinsatz. De koster waarschuwde de heer Dooyes die dan luid onder de preek riep: "Mannen, de Duitsers!" Alle jongemannen gingen dan door het raam naar buiten en het bos in.

In de jaren 50 veranderde de gemeente 's-Graveland-Kortenhoef-Ankeveen langzaam: naast de gemeenteleden die er van oudsher woonden kwamen er nieuwe gemeenteleden van buiten. Waren de 'oude' gemeenteleden behoudend in hun geloof, deze nieuwelingen beleefden hun geloof op een andere, wat lichtere wijze. Het kleine gereformeerde kerkje met de gotische ramen aan het Hollands End in Ankeveen werd gevoegd bij 's-Graveland. Wel behield men eigen kerkdiensten ('s morgens een leesdienst, 's avonds een dominee). Voor het eerst samen met de Hervormde Kerk werd de Kerstnachtdienst gevierd. Het kerkje stond in de tuin van de familie Holdinga en is nog steeds in tact.

De veranderingen zetten door in de jaren 60. Het 'oude' 's-Graveland (heren, wasserijbazen en bedienden) was voorbij, er kwam een 'nieuwe' gemeente: veel import, veel verscheidenheid en tegenstellingen. Grote vraagstukken in de samenleving – de oorlog in Vietnam, de apartheid in Zuid-Afrika, het niet meer vanzelfsprekend accepteren van het gezag – hadden hun weerslag in de kerkelijke gemeente. Veel gesprekken, discussies in de gemeente. De eerste vrouwelijke ambtsdrager deed haar intrede. De catechese, altijd uitsluitend verzorgd door de dominee, werd nu gegeven door gemeenteleden onder leiding van de dominee en heette voortaan huiscatechese.

In het gereformeerde kerkje van Ankeveen werden tot groot verdriet van de Ankeveners nu ook de kerkdiensten gestaakt; het kon financieel niet meer uit.

Een roerige tijd was de eerste helft van de jaren 80. In de samenleving was er het vraagstuk van oorlog en vrede, demonstraties werden gehouden tegen kernwapens. Het IKV (InterKerkelijk Vredesberaad) ontstond. Dat liet ook de gemeente niet onberoerd. Er was een groot spanningsveld tussen voor- en tegenstanders van het IKV. Toch was er ook een grote verbondenheid. En er ontstonden er nieuwe initiatieven: de 19+groep (voor de 'oudere' jongeren), een gespreksgroep ouderen-jongeren, avonddiensten nieuwe stijl, uitbreiding van de huiscatechese, kinderen aan het Avondmaal. Er was samenwerking op veel gebieden met de Hervormde Kerk Kortenhoef. Het hoogste aantal leden in de 173-jarige geschiedenis van de Gereformeerde Kerk werd in 1980 geregistreerd met 609 lidmaten.

Ook in de 90er jaren waren er nieuwe initiatieven: het jeugdhonk wordt nieuw leven ingeblazen, er komt een cantorij, er ontstaat een goede relatie met de RK-parochie, er is ruimte voor verschillende geloofsopvattingen. De relatie met de Hervormde Gemeente Kortenhoef die met interne spanningen kampt, komt onder druk te staan; de samenwerking wordt opgeschort.

De predikant is niet meer fulltime in dienst, maar voor 75 %. Een vaste gastpredikant wordt aangetrokken die 10 x per jaar voorgeaat. In 1998 wordt de eerste vrouwelijke predikant, Ds. Lia Davidse, beroepen.

De laatste twintig jaar krimpt en vergrijsst de gemeente. Het beleidsplan voor de jaren 2008 – 2010 laat zien dat de gemeente, inmiddels Protestantse Gemeente 'De Graankorrel' i.o., ruimte wil geven aan een grotere variatie van kerkdiensten, zoals de Open Huisdiensten,

losser van opzet en met veel ruimte voor gesprek en ontmoeting, gericht op 25- tot 45-jarigen van de gemeente, de Jeugdendiensten en de Taizédiensten.

Daarnaast worden de kindernevendiensten, de tienerdiensten, de diensten met de Antoniusparochie en de diensten (1x per jaar) met de christelijke basisschool de Regenboog voortgezet. De diensten rondom Pasen werden gevierd in samenwerking met de gemeente van Vreeland. Of deze samenwerking ook voortgezet wordt, nu Vreeland een nieuwe predikant heeft, is nog onduidelijk.

Het 'leren en ontmoeten' krijgt gestalte in de vrouwencontactgroep, de catechese, de gespreksgroepen, het groothuisbezoek en het koffiedrinken na de kerkdienst op de eerste zondag van de maand.

De per 1-1-2010 opgerichte Protestantse Gemeente 'De Graankorrel' telde omstreeks 330 leden.

Toespraak in het najaar 1992 bij het weer in gebruik nemen van de Gereformeerde Kerk 's-Graveland na een verbouwing van 6 weken **Otto Scholten**

Enige tijd geleden zaten we in het leerhuis in Hilversum, waar zo'n tien à twaalf katholieken en gereformeerden zich verdiepen in de joodse traditie, te praten over geloofsoverdracht, geloofsopvoeding. Wat zou je zeker wel, wat zeker niet willen doorgeven aan de volgende generatie?

Eén van de deelnemers vertelde dat hij het als jongetje van acht, negen jaar altijd zo plezierig had gevonden naar de kerk te gaan: er was veel te zien, er gebeurde van alles waar je weinig of niets van begreep, er hing een wat mysterieuze sfeer vol warmte en geborgenheid. In zijn beleving was ook de kerk op zich, het gebouw, belangrijk: dat droeg namelijk sterk bij aan die sfeer van warmte en geborgenheid. Iets van dat gevoel, van die 'schuilervaring' zou hij, 37 jaar inmiddels en - u had het al geraden - katholiek, graag aan zijn kinderen doorgeven.

De afgelopen anderhalf jaar heb ik bij de vele gesprekken over het opknappen van de kerk, vaak aan dat verhaal moeten denken, waarschijnlijk vooral omdat het zo haaks staat op, laten we maar zeggen, onze calvinistische traditie. In veel van die gesprekken in de kring van de kerkenraad, met de commissie van beheer, met individuele gemeenteleden klonk de vraag door of dat nou allemaal wel nodig was, zo veel energie, tijd en geld besteden aan een gebouw. Wij zijn zo doordrenkt van het besef dat het met hout en steen alleen niet gedaan is, dat interieurs van gereformeerde kerken meestal vooral uitblinken in aan kaalheid grenzende soberheid. De beeldenstorm van 1566 werkt kennelijk nog steeds een beetje door, ook al kunnen we anno 1992 heel wat beter overweg met onze katholieke broeders en zusters dan destijds. De hulstversiering op uw kaars is niet voor niets afkomstig van de heg rond de katholieke kerk.

Eénstemmig zijn we als gemeente de afgelopen jaren nooit geweest. Dat geldt zeker ook voor de noodzaak of wenselijkheid de kerk op te knappen. Toch heeft de kerkenraad na veel wikken en wegen er uiteindelijk voor gekozen de renovatie te laten doorgaan. De kerkenraad hoopt van harte dat iedereen, ook en vooral de gemeenteleden die de nodige aarzelingen en bedenkingen hadden, zich snel thuis zullen voelen in de opgeknapte kerk. We hebben daar eerlijk gezegd ook wel enige hoop op, Hoop die ingegeven is door het uiteindelijke resultaat, maar ook door het feit dat zo veel gemeenteleden een steentje bijgedragen hebben.

Namens de kerkenraad - en ik hoop ook namens u - wil ik graag alle gemeenteleden bedanken die zich ingezet hebben voor het welslagen van het project 'kerkvernieuwing'. Namen noemen is onbegonnen werk, hebben we op de kerkenraad afgesproken, en daar begin ik dus niet aan.

Maar:

- de werkgroep kerkvernieuwing die met belangeloos verleende bijstand van de heer Sierks, architect, alles uitgedacht heeft;
  - de mensen die de afgelopen zes weken de contacten met timmerman, schilder, stoffeerder, meubelmaker en koperslager onderhouden hebben;
  - de kostersgroep die ook in De Regenboog alles soepel deed verlopen;
  - de glazenwassers, schoonmakers en inruimers van gisteren, eergisteren en alle dag;
  - de aanleggers van de vernieuwde geluidsinstallatie;
- zij allen vormen met elkaar een treffende illustratie van het beroemde woord van Paulus over het éne lichaam en de vele Leden.

Elke regel kent zijn uitzondering. Namen noemen doen we niet, behalve één. Hij is de afgelopen drie jaar nauw betrokken geweest bij alle plannenmakerij; als lid van de werkgroep kerkvernieuwing, als lid van de kerkenraad en als voorzitter van de Commissie van Beheer heeft hij de afgelopen anderhalf jaar geduld noch humeur verloren, ondanks soms zeer uiteenlopende ideeën en standpunten. De bloemen uit de kerk zijn daarom vandaag voor Jan van Doorn.

Tot slot. Toen Salomo zijn tempel vol ebbenhout en goud inwijdde, vierde het volk twee weken feest. Wij doen dat vandaag wat bescheidener en nodigen u van harte uit voor een kopje koffie en een glaasje.

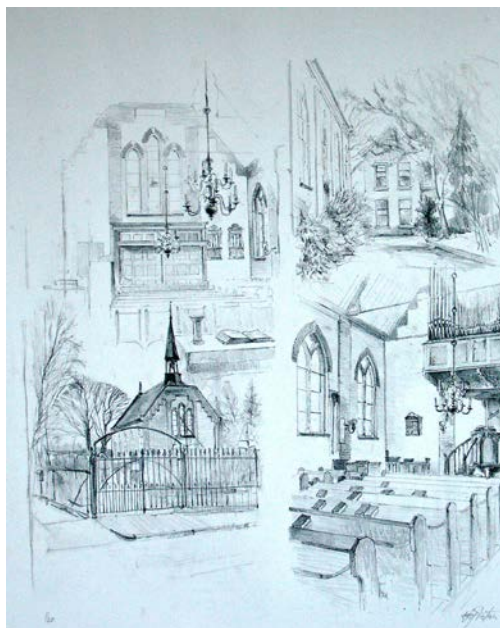
Kleine geschiedenis van de Hervormde Gemeente Ankeveen

Ad Kramer

Het kerkterrein en de begraafplaats van de voormalige Hervormde Gemeente Ankeveen zijn al vanaf 1593 in het bezit van de destijds in het dorp verhoudingsgewijs kleine 'gereformeerde' kerkgemeenschap. De eerste predikant was de toetredende roomse pastoor Lambrecht Stapperts. Daarna waren er tot na de Tweede Wereldoorlog ruim 30 predikanten, waaronder de bekende predikant Aernoud Walraed Carel Voet die ruim 43 jaar lang van 1709 - 1753 in Ankeveen stond. Er is een grote grafsteen van hem geplaatst in de westgevel in het kerkgebouw. De Hervormde Gemeente Ankeveen was tot 1945 een zelfstandige gemeente.

Onder de energieke leiding van Ds. J.F. Lijsen werd in 1907 een nieuw kerkgebouw gerealiseerd. De eerste steen werd door hem gelegd op 24-6-1907 en is geplaatst aan de noordzijde in het kerkgebouw. Het was een afsluiting van een tijdperk en een begin van een nieuw tijdperk. Het oude Romaanse kerkje met steunberen op de hoeken was volledig aangevreten door de tand des tijds. De pastorie dateert uit 1912. Het kerkgebouw werd in 1995 op de Gemeentelijke Monumentenlijst geplaatst. In 1996 werden onder de bekende kerkvoogd, de heer J. Bouter, nieuwe in Jugendstil gebrandschilderde ramen geplaatst. Vanaf 1997 is de begraafplaats verhuurd c.q. in beheer gegeven aan de destijds burgerlijke gemeente 's-Graveland.

In 1946 is er om financiële redenen besloten voor een pastorale samenwerking met de Hervormde Gemeente 's-Graveland met behoud van de eigen Diaconale functie en de Kerkvoogdij (zie hoofdstuk 2). Van 1944 tot 1970 waren er 7 hulppredikanten die preekbeurten en mogelijk ook pastoraal werk verrichtten naast het afgesproken werk van de

Pentekening van de Hervormde Kerk met pastorie; auteur onbekend

's-Gravelandse predikanten. De benoemingen van de hulppredikanten vonden steeds plaats op basis van een vergoeding die voornamelijk bestond uit het recht van bewoning van de pastorie. Om financiële redenen waren er echter in de periode van 1970 t/m 1977 geen hulppredikanten, mede omdat er in de pastorie een ex-hulppredikant woonde die de Kerkvoogdij er niet uit kon krijgen. In die periode waren de 's-Gravelandse Hervormde predikanten Ds. Wumkes (van 1970 – 1975) en Ds. Aalders (van 1975 – 1977) actief in Ankeveen. Deze regeling werd echter in 1977 eenzijdig gestopt door de Hervormde Gemeente 's-Graveland vanwege een te hoge belasting van hun predikant.

Daarna trad in 1983 Ds. Pieter van Walbeek in dienst als pastoraal medewerker en werd in 1986 als predikant beroepen. Hij bleef daar tot aan zijn pensionering in 2008. Het aantal kerkleden is eigenlijk altijd (door de eeuwen heen) omstreeks 60 geweest met uitzondering van een korte opleving van de gemeente onder de bezielende leiding van hulppredikant Ds Aalbers uit Oegstgeest (1977 – 1982). Het onderhoud van het kerkgebouw, de begraafplaats en de pastorie was altijd een zware last voor de betreffende kleine gemeente.

Vanaf 1976 zijn er periodiek besprekingen tussen de kerkeraden van de Hervormde Gemeenten in Ankeveen, Kortenhoef en 's-Graveland over vormen van samenwerking. De directe aanleiding was de opening in 1976 van het bejaardencentrum Oudergaard, omdat er onduidelijkheid ontstond tot welke kerk de bewoners kerkrechtelijk moesten ressorteren. In 1978 resulteerde dit in de interkerkelijke 'Samen op Weg'-samenwerking tussen de Hervormde Gemeenten van Ankeveen, Kortenhoef, 's-Graveland en de Gereformeerde Kerk 's-Graveland. Het concrete resultaat van deze samenwerking was het vanaf 1979 uitgeven van een gezamenlijk kerkblad onder de naam 'Kerken Samen - Samen Kerken' (KSSK). Dit blad verschijnt nog steeds om de vier weken. Helaas strandde deze samenwerking omstreeks 2002 op grond van verschillen in de beleving van 'spiritualiteit'.

Vanaf 1988 had de Hervormde Gemeente Ankeveen regelmatig overleg met de parochie van de Rooms Katholieke St. Martinus in Ankeveen, hetgeen resulteerde in een samenwerking o.a. voor de jeugd en waren er uitwisselingsdiensten.

Fusiegeschiedenis van 2005 tot 2010 tussen de Hervormde Kerk Ankeveen en de Gereformeerde Kerk 's-Graveland

Ad Kramer

De eerste oriënterende contacten tussen de Gereformeerde Kerk 's-Graveland en de Hervormde Kerk Ankeveen over een mogelijke fusie dateren uit de 1^e helft van 2005. Een eventuele fusie wordt afhankelijk gesteld van het multifunctionele gebruik van de Hervormde Kerk in Ankeveen om op deze wijze het gebouw te behouden voor de Ankeveense dorpsgemeenschap. Een tweede belangrijke reden voor de keuze van de Gereformeerde Kerk 's-Graveland is dat vrouwen in de eredienst voorgaan. In hun brief dd. 23-9-2005 laat de Gereformeerde Kerk 's-Graveland weten dat zij geen bezwaar heeft tegen een anderssoortig gebruik van de Hervormde Kerk Ankeveen. Een mogelijkheid is om het gebouw in een stichting onder te brengen. Bij die uitwerking zou moeten blijken of een en ander op een financieel verantwoorde wijze afgehandeld zou kunnen worden.

Onder de doortastende leiding van de consultant van het Protestants Diensten Centrum van de PKN, Ds. O. Sondorp, is aansluitend een stappenplan samengesteld om tot een fusie te komen. Ten tijde van de fusie had de Hervormde Gemeente Ankeveen ongeveer 30 actieve c.q. betalende leden. Het aantal bezoekers van de wekelijkse diensten schommelde tussen de 8 à 15 leden. De heer Ds. P. van Walbeek was sinds 1986 als parttime predikant verbonden aan de gemeente en gaat eind 2005 met vervroegd pensioen. Hij begon in Ankeveen in januari 1983 als pastoraal medewerker en werd in 1986 als predikant beroepen. De afscheidsdienst werd op zondag 18-12-2005 gehouden in de Hervormde Kerk van Ankeveen.

In 2006 treedt er een overgangsfase in waarbij beide kerken hun eigen juridische en financiële verantwoordelijkheid behouden. Wel treden beide kerken gezamenlijk naar buiten onder de naam 'Protestantse Gemeente Ankeveen, 's-Graveland, Kortenhoeve In Oprichting'. Alle partijen zullen hun uiterste best doen om het kerkgebouw in Ankeveen te behouden. De secretariaten worden samengevoegd onder leiding van de scriba, de heer A. Kramer. De kerkdiensten zullen vooralsnog gecontinueerd worden in het Ankeveense kerkgebouw. Op zondag 12-2-2006 wordt de eerste gezamenlijke dienst van beide kerkgenootschappen gehouden in de Hervormde Kerk van Ankeveen. Periodiek worden er gezamenlijke diensten gehouden in Ankeveen en in 's-Graveland. In april 2006 wordt er een kennismakingsavond voor de leden van beide kerkgenootschappen georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst wordt het Concept-Beleidsplan voor de komende jaren toegelicht. Inmiddels is er een prijsvraag uitgeschreven voor de roepnaam van de 'Protestantse Gemeente In Wording'. Uiteindelijk wordt de naam Protestantse Gemeente 'De Graankorrel' gekozen.

In het 1^e kwartaal 2006 wordt er een inventarisatie gehouden onder de formeel geregistreerde leden van de Hervormde Kerk Ankeveen met het verzoek om aan te geven of zij lid willen blijven of dat men de voorkeur geeft aan een andere gemeente. Ook heeft men dan de gelegenheid om aan te geven of men zich wil laten uitschrijven uit het landelijke PKN-Ledenregister. Dit geldt met name voor de zogenaamde geboortelieden, die bij hun geboorte automatisch in het ledenregister zijn opgenomen indien beide of één van de ouders nog als lid geregistreerd stonden, hoewel kerkelijk niet meer actief.

Eind maart 2006 wordt er een dorpsavond georganiseerd voor de bevolking van Ankeveen om hen op de hoogte te stellen van de plannen voor het behoud van het kerkgebouw. Aan deze bijeenkomst namen ongeveer 70 bewoners deel. In aansluiting op deze bijeenkomst wordt in mei 2006 de 'Stichting in oprichting Cultureel Centrum Ankeveen t.b.v. het Behoud

Kerkgebouw Ankeveen' opgericht. Er worden plannen gemaakt om onder voorwaarden het kerkgebouw inclusief de exploitatie in deze stichting onder te brengen in een erfpachtconstructie, waarbij de stichting verantwoordelijk is voor de restauratie, de multifunctionele inrichting en de verdere exploitatie van het gebouw.

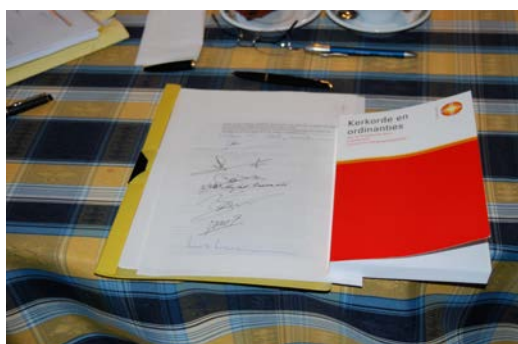
De laatste kerkdienst in het kerkgebouw van de Hervormde Gemeente Ankeveen wordt op 1° Pinksterdag 4-6-2006 gehouden. Vanaf die datum wordt het kerkgebouw nog uitsluitend gebruikt voor Rouw- en Trouwdiensten en voor algemeen verhuur in overeenstemming met de 'kerkelijke geest' in afwachting van verdere besluiten.

Achterzijde van de pastorie;
rechts de achterzijde van de
kerk en de begraafplaats met
het baarhuisje

Eind 2006 wordt besloten om de opbrengst (€1,3 miljoen) van de verkoop van de pastorie met omliggende grond in Ankeveen gedeeltelijk te bestemmen (€750.000) voor de restauratie van het kerkgebouw alsmede voor de herbestemming van het gebouw. De meeropbrengst uit bovengenoemde verkoop (€550.000) zal voor 36/83 deel worden geschonken aan de Hervormde Gemeente 's-Graveland. Deze schenking wordt gedaan op grond van nauwe historische banden die er liggen vanuit Ankeveen met deze gemeente. Het overige deel (47/83 deel) van de eerder genoemde opbrengst gaat op in het vermogen van de Protestantse Gemeente 'De Graankorrel'. Bovengenoemde verdeling is tot stand gekomen op basis van de verhouding van het aantal leden dat per 1-1-2006 stond ingeschreven bij de Hervormde Gemeente Ankeveen en inmiddels staat ingeschreven bij respectievelijk de Hervormde Gemeente 's-Graveland (36) en de Protestantse Gemeente 'De Graankorrel' (47).

In de periode 2007 – 2008 wordt gewerkt aan het voldoen aan alle juridische eisen voor het realiseren van de fusie. Ook wordt de pastorie met omliggende grond verkocht. Na een intensieve voorbereiding en bespreking met de gemeente wordt het Beleidsplan 2008 – 2012 van de Protestantse Gemeente De Graankorrel goedgekeurd door de Kerkenraad. De goedkeuring van de Classis Hilversum voor de oprichting van de Protestantse Gemeente 'De Graankorrel' kwam in januari 2009. In aansluiting hierop werd de notariële akte voor de fusie per 1-1-2010 voorbereid. Medio 2009 kwam de goedkeuring van de Belastingdienst om het kerkgebouw in Ankeveen na restauratie/renovatie in erfpacht over te dragen aan de Stichting Cultureel Centrum Ankeveen zonder overdrachtsbelasting en schenkingsrecht.

Handtekeningen onder de
notariële acte voor de fusie
per 1-1-2010 na vijf jaar
voorbereiding

7. Oprichting van de Protestantse Gemeente ‘De Graankorrel’

Lia Davidse

Uit het kerkblad KSSK van mei 2006:

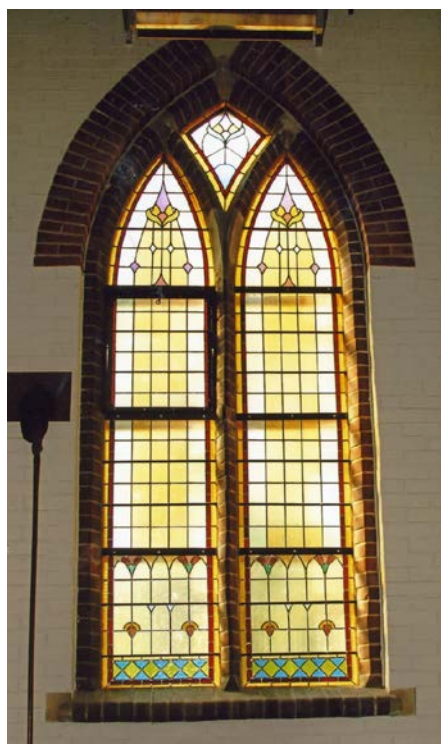
Naam ‘De Graankorrel’

Op zondag 14 mei is de naam van onze nieuw te vormen protestantse gemeente bekend gemaakt: ‘de Graankorrel’. We kunnen er ’s-Graveland, Ankeveen en Kortenhoef in terugvinden. Het is een naam die veel betekenissen in zich draagt: een graankorrel heeft kiemkracht, wanneer de plant is volgroeid kan hij vruchten dragen, graankorrels vormen samen de basis voor brood etc. In Johannes 12:24 zegt Jezus: ‘als een graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft het één graankorrel, maar wanneer hij sterft draagt hij veel vrucht.’ Ook in gezangen wordt er met dit beeld gespeeld: ‘en vele korrels vormen saam een kostbaar brood in Jezus’ naam’. En wist u dat er op de glas-in-loodramen van de N.H. kerk in Ankeveen graankorrels geschilderd zijn?

Foto boven: de Graanhalm

Foto Rechts: één van de gotische gebrandschilderde ramen in de kerk van Ankeveen

Met de naam ‘de Graankorrel’ gaan de Nederlands Hervormde gemeente van Ankeveen en de Gereformeerde kerk van ’s-Graveland samen dus een nieuwe toekomst tegemoet. Het zal nog wel even wennen zijn. Het bordje ‘gereformeerde kerk’ zal van het gebouw verdwijnen en daarvoor in de plaats komt een nieuw bord: ‘de Graankorrel’. We hopen dat veel mensen de nieuwe naam zullen gaan gebruiken en dat hij ook in de volksmond ingang zal vinden. Bovenal hopen we dat deze naam ons zal stimuleren om steeds weer te beseffen wie we zijn: gemeente van Jezus Christus, een gemeente die leeft vanuit de hoop en verwachting dat God zich met ons mensen verbinden wil en ons bestaan wil vernieuwen en verrijken. Het is leuk dat deze naam uit onze eigen kring is voortgekomen: er waren 25 suggesties van verschillende gemeenteleden uit Ankeveen en ’s-Graveland, van jong tot oud. Na rijp beraad heeft de jury dus ‘de Graankorrel’ gekozen, het idee dat Bep van Doorn heeft geopperd. Zo mogen we voortaan als ‘de Graankorrel’ verder gaan, dankbaar voor en vertrouwend op de kracht en de mogelijkheden die God in ons heeft gelegd en uitkijkend naar en werkend aan een hoopvolle toekomst!

Laatste dienst in de kerk van Ankeveen op 1^e Pinksterdag op 4-6-2006

Uit het kerkblad KSSK van juni 2006:

Ds. Lia Davidse

Op de Eerste Pinksterdag hebben we afscheid genomen van het kerkgebouw van de Nederlands Hervormde gemeente van Ankeveen. Niet voorgoed, want het gebouw blijft voorlopig gewoon staan en ook niet absoluut, want kerkdiensten kunnen er nog steeds gehouden worden (b.v. rouw- en trouwdiensten). Maar de laatste reguliere zondagse eredienst is geweest.

Het was fijn dat zoveel mensen gekomen waren om bij dit afscheid te zijn. Mensen die door de jaren heen op allerlei verschillende manieren betrokken waren en nog steeds zijn, ieder met eigen gedachten en herinneringen. Er was zelfs een echtpaar uit Nijmegen dat jaren geleden in deze kerk was getrouwd!

Nu de kerk in Ankeveen is gesloten, betekent dat, dat de protestantse gemeente 'De Graankorrel' een stap dichterbij is gekomen. Organisatorisch en juridisch is nog niet alles afgerond – we streven naar 1 januari 2007 – maar praktisch zullen we voortaan als één gemeente optrekken.

Het is leuk om te merken dat 'De Graankorrel' tot de verbeelding spreekt en creativiteit wakker roept. Ik heb al verschillende tekeningen en foto's gezien. Vooral de hoop komt naar voren. Iets kleins en onaanzienlijks kan het begin zijn van iets groots.

De bijbel leert ons steeds weer dat we groots mogen denken. Met Pinksteren gebeurt het wonder dat mensen in elkaar Gods Geest herkennen. Degene die een totaal andere taal spreekt, die dus uit een totaal andere leefwereld of cultuur komt, is niet langer een vreemde, maar blijkt een broeder. Hij/zij blijkt gedreven te worden door dezelfde liefde en hetzelfde verlangen naar gerechtigheid! Dat werkt aanstekelijk: duizenden sluiten zich aan bij de volgelingen van Jezus.

Hoewel kerken dichtgaan en gebouwen worden afgestoten, blijft de belofte van Gods Geest van kracht. De Geest zoekt immers steeds naar nieuwe wegen....

Soms moet je eerst loslaten en wachten tot er iets nieuws gaat groeien. Vaak is het anders dan je je voorstelt, maar het kan het begin zijn van iets groots!

Een hartelijke groet,

Foto boven de ingang naar de Hervormde Kerk in Ankeveen met pastorie en rechts een luchtfoto van het dorp Ankeveen met rechtsboven de RK-kerk en linksonder de Hervormde Kerk

**8. Teksten van de voorzitters van de beide fuserende gemeenten
uitgesproken tijdens de oprichtingsdienst van de Protestantse
Gemeente 'De Graankorrel' op 7-2-2010**

Eerste spreker na de dienst: Ed Forma
(voorzitter van de Hervormde
Gemeente Ankeveen)

Geachte aanwezigen,

Namens de Hervormde Gemeente van Ankeveen mag ik het woord tot u richten, in de wetenschap dat dit de allerlaatste keer is dat dit kan, want wij mogen ons rekenen tot één van de twee kerken die hebben besloten samen te gaan.

Samen voeren wij vanaf 1 januari 2010 de naam Protestantse Gemeente 'De Graankorrel'. Een veelzeggende naam. We zaaien graankorrels en er komt, naar wij hopen, een rijke oogst. Tevens zitten in deze naam de drie plaatsnamen 's-Graveland, Ankeveen, Kortenhoef verscholen. Als derde zitten in de glas-in-lood ramen van het Ankeveense kerkje graankorrelmotieven verwerkt.

Alles valt op zijn plaats. Het kan niet anders dan dat dit een mooie toekomst belooft voor deze nieuw opgerichte kerk! Er is echter heel wat aan vooraf gegaan .... Ankeveen kan bogen op een lange geschiedenis. Er zijn stukken die vertellen dat kerkterrein en begraafplaats al in 1593 in bezit waren van de destijds 'gereformeerde' kerkgemeenschap, terwijl het eerste kerkgebouw uit 1643 stamt.

Door de jaren heen heeft de kerk altijd zo'n 60 trouwe kerkgangers geteld in het overwegend rooms katholieke dorp, maar deze groep was wel zeer betrokken! De laatste 25 jaar echter gaf een gestage terugloop te zien van het aantal bezoekers. Onder de bezielende leiding van kerkvoogd Bouter is het destijds steeds gelukt om de touwtjes aan elkaar te knopen. De laatste 10 jaar echter werd het moeilijker. Met gemiddeld 12 bezoekers op zondagmorgen en stijgende onkosten voor onderhoud, zagen wij wel in dat er iets moest gebeuren. Er was geen toekomst meer!

Het onvermijdelijke vond plaats met Pinksteren 2006. Afscheid van onze predikant, dominee Van Walbeek, afscheid van ons kerkgebouw en opsplitsing van de kerkgangers. Ons charmante knusse kerkje uit 1907 moest na 99 jaar in 2006 de deuren sluiten!

Om de leden van onze gemeente te kunnen adviseren heeft de kerkenraad diverse zusterkerken in de omgeving bezocht. In aftastende gesprekken werden geestelijke en materiële zaken over en weer besproken. Tenslotte zijn wij gekomen tot het advies om samen te gaan met Gereformeerd 's-Graveland. Onze zorgen werden hier gedeeld, men snapte onze precare situatie en wij voelden ons welkom. Het hele traject van samengaan werd maandenlang begeleid door ds. Otto Sondorp van het Protestantse Dienstencentrum te Utrecht. Beide partijen hebben ds. Sondorp leren kennen als een beminnelijk en bekwaam adviseur. Wij zijn hem veel dank verschuldigd.

Het afgelopen jaar hebben de twee kerkenraden het proces alleen kunnen voortzetten. In vele vergaderingen moesten vaak ingrijpende beslissingen worden genomen: wat doen we met de Ankeveense bezittingen, zoals de kerk, de pastorie, de achterliggende grond, de interieurstukken uit de 17e eeuw? Voor alles is o.i. uiteindelijk een passende oplossing gevonden. Delen werden verkocht en delen werden geschonken aan omliggende kerken. Wij hebben gehandeld naar goeddunken en ik wil vanaf deze plaats graag mijn dank uitspreken richting mijn collega-kerkenraadsleden uit Ankeveen, t.w. mw. Aagje Bijloo-Hannema (ouderling), mw. Rie v.d. Brug (diaken), en hieraan gekoppeld, tevens aan mevrouw Hennie Dijst, actief als lid van de Ankeveense R.K. Kerk, die een reeks van jaren geheel belangeloos de administratie voor onze diaconie heeft verzorgd. Als laatste mijn collega-kerkrentmeester Erik Korpershoek.

Het is een nare en zware taak om als kerkenraad na 350 jaar een geloofsgemeenschap te moeten opheffen. Echter, wij hadden steun aan elkaar en zijn langzaam gegroeid in dit idee en naar de nieuw te stichten Protestantse Gemeente 'De Graankorrel'.

Veel dank is ook verschuldigd aan de kerkenraad van Gereformeerd 's-Graveland. In de vele, vele bijeenkomsten kwam Ankeveen nogal eens met pittige voorstellen op de proppen. Een ervan. Wij wilden het kerkje in Ankeveen graag behouden voor de dorpsgemeenschap en in handen geven van een stichting voor culturele doeleinden. Het is gelukt! Maar het ging niet vanzelf. Dankzij de doortastende voorzitter van de Gereformeerde kerkenraad Otto Scholten en de onvervangbare scriba Ad Kramer zijn wij óók op dit punt tot een oplossing gekomen. Vol vertrouwen gaan we gezamenlijk een nieuwe toekomst tegemoet, in de hoop en het vertrouwen dat 'De Graankorrel' ons een rijke oogst zal opleveren.

Oprichtingsdienst op zondag 7-2-2010
werd bijgewoond door vele genodigden

Tweede spreker: Otto Scholten
(voorzitter van de Gereformeerde
Kerk 's-Graveland)

Lieve mensen, gemeenteleden en genodigden,
Ik sta hier met twee petten op. Met de pet van laatste voorzitter van de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk 's-Graveland en met de pet van eerste voorzitter van de kerkenraad van de Protestantse Gemeente 'De Graankorrel'. In het eerste deel van mijn korte toespraak draag ik de pet van laatste voorzitter, in het laatste deel die van eerste voorzitter. Dit als waarschuwing vooraf, om te voorkomen dat er verwarring ontstaat over wat ik met welke pet op zeg.

Historisch gezien hebben protestanten en in het bijzonder de subsoort gereformeerden, aanzienlijk meer ervaring met scheuren en afscheiden dan met verenigen en de boel bij elkaar houden. Rond 1600 hadden Arminius en Gomarus verschillende opvattingen over de leer der uitverkiezing, de Arminianen werden uiteindelijk de kerk uitgezet en richtten de Remonstrantse Broederschap op. Heden ten dage twisten Klaas Hendrikse en de classis Zierikzee over de vraag of God bestaat. Voor beide discussies geldt: zo er al een definitief en onomstreden antwoord op deze vragen bestaat, wij mensen kennen het niet. Van Arminius en Gomarus tot aan Hendrikse en Zierikzee liggen zo'n vier eeuwen. Eeuwen waarin protestanten/gereformeerden talloze leergeschillen uitgevochten hebben. Niet zelden eindigde dat in scheuren en afscheiden. Los van waar die leergeschillen nu precies over gingen, speelt op de achtergrond steeds dezelfde vraag, te weten: is er binnen de kerk ruimte voor verschillende opvattingen en is het - in de woorden van Arminius - mogelijk in goede verstandhouding met elkaar van mening te verschillen?

“Heeft humor met religie te maken” vroeg Annemiek Schrijver aan Herman Finkers, cabaretier, religieus en katholiek tot op het bot.

“Humor en religie”, antwoordde Finkers, “geven allebei een oplossing voor de tegenstrijdigheid van het bestaan. En wat religie betreft dan met name het katholicisme. Het protestantisme wil het juist allemaal gaan uitleggen en eenduidig maken. En dan is iets het een of het ander. Zo kun je eigenlijk niet omgaan met de tegenstellingen van het leven.” Behalve een verschil tussen protestanten en katholieken, verwoordt hij hier ook een dieper liggende oorzaak van al dat scheuren en afscheiden. Alleen al vanwege die geschiedenis is het

vandaag een dag met feestelijk tintje. We kunnen immers de omgekeerde beweging vieren: Hervormd Ankeveen en Gereformeerd 's-Graveland gaan samen.

En tegelijkertijd is het ook een dag van afscheid nemen. Afscheid van de Hervormde Gemeente Ankeveen en van de Gereformeerde Kerk 's-Graveland. En afscheid nemen impliceert loslaten van wat je in de loop van vaak vele jaren vertrouwd en dierbaar is geworden. De situatie brengt met zich mee dat dit voor Hervormd Ankeveen veel sterker geldt dan voor ons gereformeerden. In dit gebouw blijft de gemeente samenkomen, in Ankeveen blijft het kerkgebouw weliswaar bestaan, maar het heeft zijn functie als plaats van samenkomst van de gemeente verloren. 'Er wordt weer een kerk gesloten', zoals een van u opmerkte.

Daarom: een dag met een feestelijk tintje en een vleug weemoed om wat niet meer is.

De naam van onze nieuwe gemeente - de Graankorrel - houdt een belofte in, een belofte waar een *als* aan voorafgaat: *als* de graankorrel niet in de aarde valt en sterft, blijft zij op zich zelf. Dat *als* roept ons, roept de gemeente op om niet op zich zelf te blijven, dat is vruchteloos. Met andere woorden: blijf de ontmoeting en het gesprek met de ander zoeken, hoe lastig dat soms ook is.

Verwijzend naar een opmerking van een predikant na afloop van een voorstelling, mijmert Herman Finkers in zijn op tweede Kerstdag uitgezonden programma *Na de pauze*: "Het zou best kunnen dat dominee gelijk heeft, dat dat theologisch gezien dom is. Ik denk wel dat dominee daar gelijk in heeft, want uiteindelijk weten protestanten veel meer van de Bijbel dan katholieken. Ze snappen het wat minder, maar ze wéten er veel meer van".

Als je het op kunt brengen en het aandurft zo naar de ander te kijken - met een flinke scheut humor en zelfspot, trouw aan je zelf en aan je eigen traditie en tegelijkertijd je bewust van de beperktheid van het eigen gezichtsveld - als je zo kunt kijken ontstaat er ruimte voor open contacten en gesprekken. Tussen katholieken en protestanten en zeker ook tussen protestanten onderling. Dan komt waar Arminius zijn leven lang op uit was - in goede verstandhouding met elkaar van mening verschillen - 400 jaar na dato alsnog een stapje dichterbij. Beter laat dan nooit.

Mevr. Ds. Lia Davidse gaat voor in de oprichtingsdienst

Onthulling van het naambord door mevr. Aagje Bijloo en Freek Valkonet (met zijn moeder mevrouw Jacqueline Valkonet - Verbruggen) na de oprichtingsdienst

Tijdens de receptie bedankt ds. Lia Davidse het 'fusieteam' (de heren Ed Forma, Ad Kramer, Erik Korpershoek en Otto Scholten) voor hun grote inzet. Als blijk van waardering ontvangen zij elk een witte vredesduif met de boodschap 'Bedankt voor je inzet' en een sculptuur. (Zie inzet foto)

Tekst uit het kerkblad KSSK (Kerken Samen Samen Kerken) van de gezamenlijke protestantse kerken in Ankeveen, Kortenhoeve en 's-Graveland **Otto Scholten**

Dienst op zondagmiddag, 7 februari 2010

Als u dit leest is het bijna een maand geleden: de feestelijke dienst, de receptie en het stamppotbuffet waarmee we de fusie tussen de Hervormde Gemeente Ankeveen en de Gereformeerde Kerk 's Graveland gevierd hebben. Natuurlijk hoop je dat alles goed en vooral in een goede sfeer zal verlopen. Die hoop is niet beschaamd. Integendeel. De vele reacties van gemeenteleden en genodigden na afloop waren opvallend eenstemmig: iedereen was vol lof over de organisatie en de goede, ontspannen sfeer.

In dit kerkblad vindt u in woord en beeld impressies van de dienst en de receptie die dit nog eens onderstrepen. Een goede en ontspannen sfeer begint bij de aanwezigen: gemeenteleden en genodigden. Met de kanttekening dat een ontspannen sfeer uiteraard mede mogelijk gemaakt wordt door een goede organisatie. En daarvoor hebben de onvermoeibare werkers op de achtergrond, Jan en Bep van Doorn, gezorgd. Ook vanaf deze plek: heel hartelijk bedankt voor al jullie inspanningen. Niet alleen op de dag zelf, ook in de voorafgaande dagen zijn jullie voortdurend in touw geweest om alles geruisloos te laten verlopen. En daarmee is nog niet alles gezegd over de bijdrage van de familie Van Doorn aan het welslagen van deze dag. Het zal u niet ontgaan zijn dat naast de ingang van de kerk aan het Zuidereinde sinds 7 februari een nieuw naambord prijkt. Het oude en langzaam afbladderende bord had inmiddels bijna een schutkleur aangenomen, je keek er makkelijk aan voorbij. Dat zal met het nieuwe bord niet zo snel gebeuren. Het blinkt van helderheid en frisse kleuren. Het is voor sommigen misschien even wennen. Maar zoals dat met wennen gaat: het gaat doorgaans snel. Het naambord is - conform de (strengere) richtlijnen rond de huisstijl van de Protestantse Kerk Nederland - gemaakt door Robert Jan van Doorn. Inderdaad: de zoon van ..... Ook voor hem geldt: hartelijk dank.

De kinderen in actie tijdens de nevendienst

9. Tekst uitgesproken bij de schenking van Hervormde Gemeente Ankeveen aan Hervormde Gemeente 's-Graveland op 15-6-2010

Ed Forma

Het opheffen van de Hervormde Kerk van Ankeveen was voor niemand een plezierige zaak en zeker niet voor de zeer kleine groep trouwe leden van deze kerk. Zij waren verknocht aan het intieme kerkje en hadden hier veelal veel herinneringen liggen: huwelijksluitingen, doopplechtigheden of begrafenisdiensten. Toch was, zoals bekend, voortzetting geen mogelijkheid.

Toen de pastorie en de achterliggende gronden werden verkocht, beschikte het College van Kerkrentmeesters in één keer over een aanzienlijk bedrag. De helft van deze opbrengst zal worden besteed aan de restauratie en verbouwing van het vertrouwde kerkje tot een multifunctioneel gebouw, waarin, volgens plan, ook weer getrouwd of gerouwd zal kunnen worden. Van de overige gelden is een verdeling gemaakt.

Zevenenveertig van de oud-gemeenteleden van Ankeveen heeft onderkomen gevonden bij de nieuw opgerichte Protestantse Gemeente 'de Graankorrel' in 's-Graveland; zesendertig leden hebben zich laten inschrijven bij de Hervormde Gemeente van 's-Graveland op het Noordereinde.

De kerkenraad van Ankeveen heeft zich destijds, tijdens de fusiebesprekingen met de Gereformeerde Kerk 's-Graveland, uitgesproken voor een evenredige verdeling van de Ankeveense gelden tussen Hervormd en Gereformeerd 's-Graveland. De kerkenraad van de Gereformeerde Kerk 's-Graveland heeft hiermee ingestemd.

Historisch gezien hadden wij in Ankeveen een band met Hervormd 's-Graveland. Toen wij in Ankeveen zonder predikant kwamen te zitten en er niet zo snel een oplossing gevonden kon worden, heeft ds. Aalders (destijds predikant bij Hervormd 's-Graveland) aan ons verzoek voldaan om bijstand te verlenen in het pastoraat. Hij deed dat met heel veel gevoel, zorg en medeleven. Hij preekte veelvuldig bij ons en deelde onze 'zorgen'.

Toen Ankeveen weer een eigen predikant benoemde (ds. Henk Aalbers), kon de pastorale bijstand vervallen. Bij ons in Ankeveen is echter altijd de dankbaarheid gebleven t.o.v. de hulp uit 's-Graveland.

Nu is er dan de geldelijke verdeelsleutel (36/83ste deel) gemaakt naar rato van het aantal leden die zijn overgegaan naar Hervormd 's-Graveland. Voor Hervormd 's-Graveland komt dat neer op een bedrag van €238.554,--. Dit bedrag is tijdens de kerkenraadsvergadering van 15-06-2010 in de consistorieruimte van de Hervormde Kerk aan het Noordereinde symbolisch overgedragen in de vorm van een cheque aan Ds. F. Heikoop en de volledige kerkenraad, vergezeld van een korte toespraak door Ed Forma (oud voorzitter van het inmiddels opgeheven college van kerkrentmeesters van Ankeveen) en Otto Scholten (voorzitter van de kerkenraad van de Protestantse Gemeente 'de Graankorrel') die de zakelijke zijde belichtte. Het bedrag wordt per 1 juli a.s. overgemaakt.

Wij hopen dat deze schenking een goed bestemming mag krijgen.

Mede namens de oud-kerkenraadsleden van de Hervormde Gemeente van Ankeveen,

Van links naar rechts: Ed Forma, Otto Scholten en Ds. F. Heikoop

10. Oprichtingsinformatie **(2008 – 2009)**

**Protestantse
Kerk**

INLEIDING

De Protestantse Gemeente 'De Graankorrel' is voortgekomen uit een fusie van de Hervormde Gemeente Ankeveen en de Gereformeerde Kerk 's-Graveland. De twee gemeenten fungeren in de praktijk al enkele jaren als één gemeente. Het streven is om met ingang van

1 januari 2009 het fusieproces formeel af te ronden. Geografisch omvat de gemeente de dorpen Ankeveen, 's-Graveland en Kortenhoeve. Het kerkgebouw van de Hervormde Gemeente Ankeveen wordt niet meer gebruikt, de plannen voor een andere (sociaal-culturele) bestemming zijn bijna rond.

De gemeente komt wekelijks bijeen in het gebouw van de voormalige Gereformeerde Kerk aan het Zuidereinde 15 in 's-Graveland. De gemeente telt rond de 330 leden.

VISIE

In de Protestantse Gemeente 'De Graankorrel':

- staan we open voor Gods woord en laten ons hierdoor in vieringen, geloof, ontmoeting en gesprek op verschillende manieren inspireren;
- komen we - van jong tot oud - samen op een veilige plek, zijn in liefde op elkaar betrokken en bereid van elkaar te leren;
- zien we dat het behoren tot een kerkelijke gemeenschap steeds minder vanzelfsprekend wordt en zijn in voor verandering en spontane experimenten, al zijn ze geen doel in zichzelf;
- hebben we een open houding voor mensen om ons heen, dichtbij en ver weg en hebben een boodschap aan hen, zoals zij een boodschap aan ons hebben;
- willen we een op elkaar betrokken gemeenschap zijn, van jong en oud, bereid om naar elkaar te luisteren en om kritiek te ontvangen en te geven.

Deze visie is de uitkomst van gesprekken die gemeenteleden in kleine groepjes gevoerd hebben rond het thema 'de ideale gemeente'. Het is de verwoording van de droom waaraan we willen werken, niet de beschrijving van de werkelijkheid.

MISSIE

Vanuit deze visie zien we de komende jaren vier speerpunten waaraan we als gemeente willen werken:

- een op elkaar betrokken gemeenschap van jong en oud, met speciale aandacht voor de leeftijdsgroep 25 - 45 jaar;
- ontwikkelen van eigentijdse vorm en inhoud in de eredienst en in andere ontmoetingen;
- met de blik naar buiten gericht nieuwe activiteiten ontwikkelen, ook in de vorm van experimenten die mogen mislukken;
- gesprek over geloof en identiteit gaande houden.

ACTIVITEITEN

Eredienst

Elke zondag om 10.00 uur is er een eredienst in het gebouw van de Protestantse Gemeente 'De Graankorrel', Zuidereinde 15. Voor de kinderen in de leeftijdsgroep van de basisschool is er wekelijks kindernevendienst. Voor jongeren in de leeftijdsgroep vanaf 12 jaar is er één keer in de maand tienerdienst. Kindernevendienst en tienerdienst worden georganiseerd en begeleid door gemeenteleden.

Bijzondere diensten

Naast reguliere klassieke erediensten zijn er een aantal bijzondere diensten.

- Vier keer per jaar is er een gezamenlijke dienst met de Antonius van Padua parochie in Kortenhoef. In de Vredesweek in september en in de Week van de Eenheid is er de ene zondag een dienst in de katholieke kerk, de andere week in de protestantse kerk. In beide kerken beginnen de diensten om 10.00 uur.
- Twee keer per jaar organiseert een groep jongeren een jeugddienst.
- Eén à twee keer per jaar wordt er een Taizédienst georganiseerd. Die diensten worden 's avonds gehouden, doorgaans om 19.30 uur.
- Eén keer per jaar wordt er in samenwerking met de basisschool 'De Regenboog' een dienst georganiseerd rond een thema. In de weken voorafgaand aan de dienst wordt dit thema ook op school besproken en bereiden de kinderen de dienst voor. Onderbouw, middenbouw en bovenbouw zijn vervolgens te gast in de Hervormde Kerk in 's-Graveland, in de Hervormde Kerk in Kortenhoef of in de 'De Graankorrel'.
- Vier keer is er een 'open-huis-dienst', gericht op de groep van 25 - 45 jaar, waarin ontmoeting en gesprek centraal staan. In vorm en inhoud willen we inspelen op de leefwereld van deze groep en zo een handreiking bieden om geloofs- en levensvragen te delen.
- In de Veertigdagentijd is er in samenwerking met de Antonius parochie elke week op woensdagavond een Avondgebed.
- Voor de diensten in de Paascyclus (Witte Donderdag, Goede Vrijdag, Paaswake en Paaszondag) werken we samen met de Protestantse Gemeente te Vreeland.

KERKENRAAD

De kerkenraad vergadert één keer in de twee maanden. In de tussenliggende maand is er een kerkenraad+ bijeenkomst. Deze bijeenkomsten worden ook bijgewoond door mensen die actief zijn in allerlei groepen binnen de gemeente (vrouwencontactgroep, gespreksgroep, Contact van Kerken).

Besluiten worden in deze kerkenraad+ bijeenkomsten niet genomen, het gaat vooral om uitwisseling van informatie en ideeën.

De kerkenraad bestaat anno september 2008 uit negen leden: één predikant, twee diakenen, drie ouderlingen en drie ouderlingen/kerkrentmeesters.

PASTORAAT

Pastoraat beschouwen we in de eerste plaats als een verantwoordelijkheid van en voor alle gemeenteleden. Het bijzondere pastoraat (geboorte, huwelijk, ziekte, overlijden, crisissituaties) wordt verzorgd door de predikant in samenwerking met enkele gemeenteleden. Voor een afspraak kan men contact opnemen met de predikant.

DIACONAAAT

De gehele gemeente is geroepen tot dienstbetoon aan de naaste, in de gemeente en daarbuiten, zowel plaatselijk, landelijk als wereldwijd.

De gemeente vervult haar diaconale opdracht met behulp en onder leiding van diakenen, in samenwerking met de daartoe aangewezen organen van de kerk. Naast materiële hulp krijgt het Diaconaat gestalte in sociale en maatschappelijke hulpverlening.

VORMING EN TOERUSTING

Door het jaar heen zijn er verschillende kortlopende activiteiten op het gebied van vorming en toerusting. Daaronder vallen bijvoorbeeld de basiscatechese (groep 7 en 8 van de basisschool), tienercatechese (13 - 15 jaar), een gesprekskring voor volwassenen, contacten met moslims en oefening in meditatie.

Voor actuele informatie kan men contact opnemen met de predikant.

CONTACT

Voor vragen en verdere informatie kunt u contact opnemen met de predikant, ds. C.A. Davidse (cadavidse@hetnet.nl / 035 6569182), met de voorzitter van de kerkenraad, O. Scholten (o.scholten@uva.nl / 035 6550143) of met de scriba, A. Kramer (adriaan-kramer@kpnplanet.nl / 035 6561339).

11. Waar is het archief van de Hervormde Gemeente Ankeveen opgeborgen en hoe kan men toegang krijgen tot de documenten?

Ad Kramer

Op 1-7-1985 is het kerkelijk archief van de Hervormde Gemeente Ankeveen over de periode 1643 tot 1983 overgedragen aan het Archief van de Gemeente Hilversum. Van de overgedragen archiefbescheiden is een inventarislijst opgesteld. Zeer interessante archiefstukken zijn het 'Ledemaetenboek der Kerke Ankeveen' van de periode 1643 – 1897 en het 'Dooptboek der Kerke Ankeveen' van de periode 1643 – 1866. Uit de periode 1593 – 1643, toen het kerkterrein en de begraafplaats al in het bezit waren van de destijds 'gereformeerde kerkgemeenschap', is niets bewaard gebleven. De eerste predikant in 1593 was de overgekomen roomse pastoor Lambrecht Stapperts.

Vervolgens is op 18-8-2004 een inventarisatie gereed gekomen van het kerkelijk archief van de Hervormde Gemeente Ankeveen over de periode 1983 t/m 2003 met een nog resterende documentatie die teruggaat tot 1963. Deze inventarisatie is destijds opgesteld door Jan Veenman en Aris Blauw. Zij hebben destijds alles geordend en opgeborgen in 20 dozen op de consistoriezolder.

In 2010 is het archief over de periode 2004 t/m 2009 opgeschoond en geordend en daarna in 2011 overgedragen aan het Archief van de Gemeente Hilversum tegelijk met het archief uit de periode 1983 t/ 2003.

De bovengenoemde archieven over een periode van **366 jaar (1643 t/m 2009)** zijn vrij toegankelijk, met uitzondering van de archieven die jonger zijn dan 50 jaar. Alleen met toestemming van de Kerkenraad van de Protestantse Gemeente 'De Graankorrel' mogen deze meer recente archieven ingezien worden.

In het archief van de Protestantse Gemeente 'De Graankorrel' wordt het fusie-archief uit de periode 2005 t/m 2009 bewaard, alsmede alle officiële documenten die verband houden met de fusie.

12. Schenking door de Hervormde Gemeente Ankeveen van preekstoel, de armaturen (twee kaarssenkronen en tien wandarmaturen), de bijbel en het avondmaalsstel Jan Veenman en Ad Kramer

De Nederlands Hervormde Kerk was sinds 1816 de naam voor de Nederduitsch Gereformeerde Kerk die tijdens de Tachtigjarige Oorlog de officiële kerk van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden was geworden. In 1816 werd de naam van deze kerk officieel de Nederlandsche Hervormde Kerk en naderhand de Nederlands Hervormde Kerk.

Op 14 december 1978 werd er door de inventariscommissie van het ‘Provinciaal college van toezicht der Nederlands Hervormde Kerk in Noord-Holland’ een inventaris gehouden van ‘objecten van kunst en geschiedenis’ die aanwezig waren in de Hervormde Kerk te Ankeveen. Het resultaat van het onderzoek werd beschreven in een rapport gedateerd 15 januari 1982, en is verstuurd aan het college van kerkvoogden der Hervormde gemeente te Ankeveen, vertegenwoordigd door de heer Jac. Bouter, Loodijk 6 te 's-Graveland.

In het voorjaar van 2008 heeft Jan Veenman een dwaaltocht gemaakt door de Hervormde Kerk in Ankeveen en tijdens deze tocht schreef hij de volgende tekst bij de objecten die inmiddels aan een drietal kerken geschonken zijn. Bij het ontmoeten gedurende zijn dwaaltocht langs deze ‘objecten’ citeert hij een stukje (in een cursieve tekst!) uit de bovengenoemde inventarisatie, waarna hij een korte historische toelichting geeft. Op deze manier hoopt hij een bijdrage te kunnen geven om de herinneringen aan vroeger jaren weer voor een moment op te roepen maar vooral ook om de ‘culturele’ erfenis die zij voor ons hebben achtergelaten beter te leren kennen:

Schenking van de Preekstoel met Lezenaar en Doopvont, twee Psalmborden en de Lezenaar van het Koorhek aan de Hervormde Gemeente Lage Vuursche

De kansel (preekstoel). In het protestantse kerkinterieur trekt de kansel alle aandacht vanwege de centrale plaats die hij inneemt maar vooral ook omdat het de plaats is vanwaar de verkondiging van het Woord plaatsvindt. .

Inventaris: 14 december 1978.

KANSEL (tegen oostwand) met trap en klankbord: l. 270 cm., b. 175 cm., h. 345 cm.: eikenhout: ca 1640 (trap en klankbord modern). De voet is zeshoekig met boven een plint, een geknikte ojiefwelling, en op de hoeken geprofileerde banden. Deze welling herhaalt zich boven de geprofileerde nodus. De onderrand van de kuip heeft een geprofileerde plintlijst. Op de zes hoeken zijn gepaarde pilasters zonder voetstuk en kapiteel; de schacht heeft cannelures die boven onderbroken zijn. Binnen de pilasters zijn getoogde panelen met toskaanse kapitelen. Daaronder is een lijst die ook onder op de archivolt doorloopt, waarvan de ene helft is geprofileerd en de ander een dubbel meanderfries heeft. Aan de onderzijde van de archivolt is een boogfries. In de zwikken zijn bladmotieven met een bloem in het midden. Boven de pilasters en de panelen is een hoofdgestel, waarvan het fries een tweedubbel meanderfries, versierd met stippen en verbindingen draagt. De kroonlijst vormt de rand van de kanselkuip. Rechtsachter is daarop een houder van messing geplaatst voor een zandloper. De trap heeft overslanke balusters ed.; de rug en het klankbord met cassetten zijn modern. Herkomst: voor vroegere kerk vervaardigd.

In de middeleeuwen treffen we menigmaal boven de preekstoel een baldakijn of overhuiving aan, ook wel ‘hemel’ genoemd. Het is een teken van waardigheid dat vaak ook boven andere

voorwerpen in het kerkinterieur werd toegepast. In de architectuur van de late middeleeuwen had zo'n overhuiving vaak de gedaante van een soort van gewelfje met pinakelvormige bekroning. Zij nam de vorm aan van een spits, klein of groot, soms heel groot. Torenbaldakijnen van die aard namen in het kerkinterieur in de eerste helft van de 16de eeuw niet zelden een opvallende plaats in. Hoe het interieur van onze middeleeuwse dorpskerk er uit zag voor de ingebruikname van het kerkgebouw door onze hervormde dorpsgenoten weten we helaas niet. Zeker is dat in de protestantse tijd er geen behoefte bestond de oude traditie voort te zetten maar meer aan een eenvoudig klankbord boven de kuip van de preekstoel. Interessant is op onze Ankeveense preekstoel de houder voor een zandloper. Oudtijds behoorde de zandloper tot de voorwerpen waarmee een preekstoel was uitgerust. De zandloper moest zodanig geplaatst worden dat hij voor de predikant zichtbaar was. De predikant moest zich bij het preken aan zijn tijd houden. Mij werd verteld dat het niet zozeer te maken heeft gehad met de lengte van de preek maar wel met de lengte van de kaarsen in de oude kerk. De kaarsen waren soms al opgebrand alvorens de preek was beëindigd!. De waarheid van het verhaal laat ik in het midden. Opvallend is echter wel dat bij het entree van de elektriciteit gelijktijdig de zandloper werd afgeschaft. Of de gemeenteleden er allemaal gelukkig mee waren valt echter te betwijfelen.

De lezenaar aan de kansel van onze tegenwoordige Hervormde kerk dateert uit het jaar 1704. Daar is geen historische analyse voor nodig om de ouderdom te kunnen vaststellen; bovenop staat immers het jaartal 1704.

Inventaris: 14 december 1978:

LEZENAAR (aan kansel) l. 48 cm., b. 34,5 cm., h. 28 cm. : messing: 1704. De gebogen ijzeren voet heeft onder de aanzet van het blad profileringen, één ervan is balustervormig. De aanzet van het leesblad is een gestileerde uitspruitende acanthusknop met vijf bladeren. Het blad is in ajour-relief, met weelderige decoratie met gestileerde bladmotieven, bandwerk en dolfijnenkoppen. Bovenop het jaartal: "1704". De weelderige decoratie is op de boeksteun voortgezet. IJzeren voet in goudbrons gezet.

Aan de trappaal van de preekstoel is een koperen doopschaal met houder gemonteerd. :
Inventaris: 14 december 1978:

DOOPSCHAAL MET HOUDER (aan trappaal van kansel) diam. Houder 23,8 cm., bevestigingsplaat 7,5 x 7,5 cm., diam. Bekken 24,2 cm., h. bekken 5 cm., messing; 18de eeuw (?). De houder is met een vierkant messing plaatje met gewelfd randje aan de trappaal bevestigd. Centraal daarop een gewelfde knop met grote koperen ring, doe boven vlak is en onder bollend. In de koperen ring valt een koperen sterk gewelfd bekken met eenvoudige platte rand.

De protestanten dachten verschillend over de vraag of de doopvonten uit de katholieke periode moesten worden opgeruimd of niet. De meeste hervormden waren voor afschaffing. Er is nauwelijks een groter tegenstelling denkbaar dan die tussen doopvonten uit de rooms-katholieke periode die, groot soms ook hoog, opgesteld stonden in een aparte ruimte en de simpele schaal die bijna onzichtbaar werd opgehangen aan de voet van de preekstoel. De uitvoering in koper was in overeenstemming met de voorliefde die de gereformeerden eeuwen lang hebben gehad voor de toepassing van dit materiaal in hun kerkinterieur. Koper was immers niet kostbaar, zoals goud of zilver. Het werd gebruikt voor alle mogelijke gebruiksvoorwerpen van goede kwaliteit.

Tegen de oostwand van het kerkinterieur hingen voorheen twee psalmborden.

Inventaris : 14 december 1978:

TWEE PSALMBORDEN (tegen oostwand) Afm.: 87 x 63 cm.; eikenhout: XVIII B.
 Rechthoekig paneel, aan de onderzijde begrensd door geprofileerde lijst. Aan de bovenzijde eveneens geprofileerde lijst. Tussen deze lijsten is een indeling van 2 x 3 liggende rechthoeken onder elkaar, waar nummers en letters ingeschoven kunnen worden. Het bovendeel met links "PSALM" en rechts "GEZANG", in gouden letters, wordt door een kuif afgesloten, welke een sterk geprofileerde lijst bevat, bestaande uit twee naar het centrum toe liggende voluten. Tussen de voluutkrullen, in het midden, een rocaille (asymmetrisch). Staat: een kuif mist een klein stukje; houtworm.

Psalmborden vormen in het protestantse kerkinterieur een vast onderdeel. De bescheiden plaats die een bord opeist, staat evenwel niet in verhouding tot de grote betekenis die het zingen tijdens de samenkomsten van de gemeente heeft gehad. Het orgel kon hier iets goed

maken, maar in de eerste halve eeuw na de invoering van de nieuwe religie (en vaak nog veel langer) was er nog geen orgel aanwezig en werd er in de kerk gezongen zonder orgelbegeleiding maar alleen onder leiding van een voorzanger. Het psalmbord gaf aan welke psalmverzen en gezangen in de dienst aan de orde kwamen. De opgegeven nummers kon de kerkganger opzoeken in het psalm- of liedboek wat de kerkganger in zijn bezit diende te hebben. Soms bestond het 'bord' uit een stuk lei, waarop de koster met krijt de nummers aantekende. Eenvoudiger kon het niet. Als tegenpool gold het deftige 'goud op zwart', een zwart geverfd houten bord, goud omlijst en de letters en cijfers ook in goud. De laatste gaven de nummers aan van de te zingen psalmen en gezangen. De koster bracht ze voor elke dienst steeds opnieuw op het bord aan.

Bij de protestanten werd kennis van de bijbel verondersteld bij de gemeente die in de kerk samenkwam. De kerkdiensten zelf droegen tot die kennis bij, evenals de bijbellezingen die aan de kerkdiensten vooraf gingen en het kerkelijk onderricht dat op de diensten volgde, in principe bestemd voor de jeugd, maar in het begin soms ook door ouderen bijgewoond. Het Woord, dat centraal stond in de dienst, was gemeenschappelijk bezit van de gehele gemeente. Als het aangehaald en uitgelegd werd tijdens de verkondiging tot versterking van het geloof, tot onderwijzing, vermaning en vertroosting werd iedereen geacht te weten waar het over ging. De bijbel wordt ook genoemd: de 'Heilige Schrift', of ook wel 'Gods Woord' of nog korter, in de dagelijkse taal: de 'Schrift', het 'Woord'.

Inventaris: 14 december 1978:

LEZENAAR (op voorlezersplaats doophek, in portaal) l. 45 cm., b. 30 cm., h. 27 cm.; messing met houten voet: 1708. De voet heeft een geprofileerde rand en draagt het jaartal: "1708". Het armpje van de lezenaar heeft profileringen, één ervan in balustervorm. Het blad heeft rondom een band en is rechthoekig. Daarbinnen ajour-decoratie in reliëf, bestaande uit twee gestileerde twijgen met daartussen een cirkel waarbinnen een achtpuntige ster.

In de meeste protestantse kerken stond aan de voet van de preekstoel de lezenaar die dienst deed voor de voorlezer en de voorzanger. Het voorlezen en voorzingen gebeurde door een ouderling of diaken of door een ander gemeentelid. Bij het lezen uit de bijbel mocht hij geen commentaar geven. "De voorlezer moet gedenken dat het hem niet toekomt de schrifture uit te leggen, daarvan hij zich geheel zal onthouden, om niet de zeys te werpen in eens anders oogst, ende met ontijdige verklaringen de gewoonlijke wijze der kerke te beroeren". Dat het alleen ging om de bijbellezing en niet om het bedienen van het Woord, verklaart de afwezigheid van symbolieken bij de plaats van de voorlezer. Alles wat de preekstoel bijzonder maak ontbreekt bij zijn lessenaar; het hoog verheven zijn, het overdekt zijn met een hemel, de bijzondere vormgeving en de bijzondere sieraden.

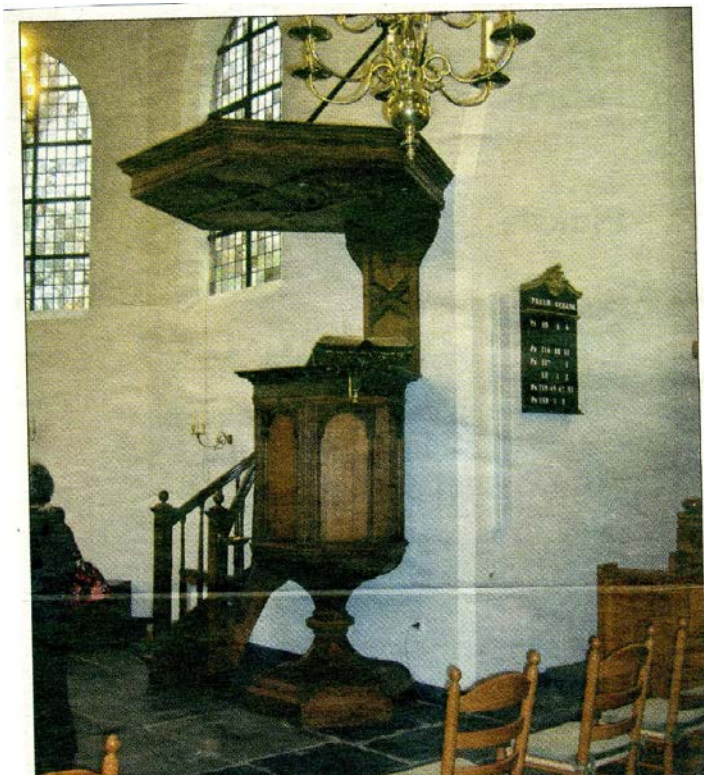

Achter het doophek (in de dooptuin) lagen de grafkelders van de geslachten Schaeck en de Wael (ook genoemd: de Walé), voorheen de ambachtsheren en vrouwen van Ankeveen. Ook de ambachtsvrouwe Maria Elisabeth de Walé (de vanouds verworven grafrechten bleven immers ook na de reformatie ongewijzigd) en de predikant Arnoud W.K. Voet werden in 1753 op deze plaats begraven. Grafstenen waren particulier eigendom. De eigenaar was gebonden aan allerlei voorschriften, die er voor waken ‘dat de gezondheid van de levenden niet wordt geschaad’ door de gewoonte van het begraven in de kerk. Er waren bepalingen die golden bij het openen van het graf, andere gaven de regels aan voor het onderhoud, bijvoorbeeld het voorkomen en ongedaan maken van verzakkingen. Alleen al om de opschriften op de zerken is een oude kerkvloer een historisch belangrijk ‘document’. Overigens was de vloer van de oude kerk bedekt met vierkante blauwe plavuizen ter grootte van stoeptegels. Over het dramatische einde van de historische grafzerken en de blauwe plavuizen leest u elders in dit artikel.

In de meeste kerken, waaronder ook Ankeveen, werd het oude ‘choor’ (het voormalig priesterkoor) van de kerk in gebruik genomen als ‘dooptuin’. Het woord ‘tuin’ werd vroeger gebruikt in de betekenis van een omheining. In deze betekenis komen we het woord ook tegen in de samenstelling ‘dooptuin’. Het ging immers om een afgezet gebied waarbinnen gedoopt werd. De dooptuin werd van het schip van de kerk afgescheiden door het doophek met in het midden de preekstoel. Zuiver architectonisch gezien, voldeed de dooptuin in de oude kerk van Ankeveen uitstekend. De aandacht van de gemeente richtte zich op de verticaal van de preekstoel, maar de dooptuin gaf aan de preekstoel een volume mee. De preekstoel markeerde de plaats van het liturgische gebeuren, maar de dooptuin bepaalde de omtrek ervan. Zonder de dooptuin zou de preekstoel verloren in de ruimte staan.

Nadat het kerkgebouw al een kleine honderd jaar door de Gereformeerde gemeente in gebruik was ontstond er behoefte aan een nieuw doophek. In 1704 werden er nieuwe doophekken, en diaken- ouderlingenbanken aangeschaft. Dit moet voor de betrekkelijk kleine Ankeveense gemeente een groot financieel offer zijn geweest. Er waren ongeveer 70 lidmaten die gezamenlijk de kosten moesten opbrengen. Het mag in dit verband zeker niet uitgesloten worden geacht dat het doophek door een plaatselijke timmermanmeubelmaker vervaardigd werd. Hij heeft niet gestreefd naar voornaamheid maar vooral naar eenvoud in de fraaie houtbewerking. Het complete doophek en de bijbehorendebanken sieren nog steeds het kerkinterieur. Dat het inmiddels ruim 300 jaar lang de tijd heeft overleefd mag als heel bijzonder worden beschouwd. Het behoort thans tot een van de belangrijke erfstukken uit de geschiedenis van de Ankeveense Hervormde kerk.

Overgenomen uit De Vierklank van
2 december 2009

Ankeveense kansel in Lage Vuursche door Henk van de Bunt

Het kerkgebouw van de hervormde gemeente van Lage Vuursche viert deze maand zijn 350-jarig bestaan.

Op 28 november was er een jubileumbijeenkomst, waarin tevens een nieuwe preekstoel met lezenaar en doopvont, twee psalmborden en de lezenaar van het koorhek werden gepresenteerd.

Van de hervormde gemeente te Ankeveen kon de preekstoel uit 1640 worden gekocht. Aan de bijeenkomst werd door twee voormalige en de huidige voorgangers medewerking verleend.

Op 5 juni 1657 werd de eerste kerkdienst gehouden in de schuur van boerderij De Stulp achter Kasteel Groot Drakestein in Lage Vuursche. In datzelfde jaar werd er een stuk grond ter beschikking gesteld voor de bouw van een kerk. In november 1659 werd de kerk in gebruik genomen. De kerkenraad van de Hervormde Gemeente van Lage Vuursche koos er daarom uiteindelijk voor in november 2009 de jubileumviering te houden.

Geschiedenis

Kerkrentmeester Kuyjt opende de bijeenkomst en vertelde in het kort iets over de geschiedenis van deze kerk,

die gebouwd is in de vorm van een kruis met korte dwarsarmen, over het eenklaviers orgel, in 1881 gemaakt door de Gebr. van Oeckelen en over de naast de kerk staande pastorie, die thans door het predikantengezin Kruijmer wordt bewoond. De kerk is de enige kerk in het dorp dat uit enkele straten bestaat, een kleine 300 inwoners telt en jaarlijks door 1,5 miljoen toeristen wordt bezocht. De hervormde gemeente telt ongeveer 130 leden.

Voorgangers

Organist Wiebe Kooijmans speelde tussen de sprekers orgelmuziek uit

de eeuwen, dat de kerk bestaat; werk van J.P.Sweelinck (17de eeuw), J.S. Bach (18de eeuw), F. Mendelssohn (19de eeuw) en Feike Asma (20ste eeuw). De huidige voorganger van de gemeente is ds. Kruijmer. Hij las als eerste een gedeelte uit het Johannesevangelie, gevolgd door de voormalige predikanten ds. M. van der Linden (Soest) en ds. G.J. van den Top, tegenwoordig verbonden aan de hervormde gemeente te Vorehten. Interieurarchitect W. Ros uit Maartensdijk, die op verzoek van de kerkenraad adviseerde bij de aankoop en plaatsing van de Ankeveense kansel vertelde iets over de geschiedenis ervan. Door het samengaan van kerken was in Ankeveen het hervormde kerkgebouw leeg komen te staan en kon de kerk van Lage Vuursche de negentien jaar oudere pulpitum aankopen.

Er waren daarnaast nog toepasselijke felicitatiewoorden van de heer Dijkdrenth namens de classis Amersfoort (een classis is een regionale vergadering binnen een protestants kerkgenootschap). De gemeente Baarn, waar Lage Vuursche deel van uitmaakt werd vertegenwoordigd door wethouder van de Kerk, die aangaf als zoon van een dominee met deze naam erg vereerd te zijn bij deze bijeenkomst het woord te mogen voeren. Na afloop van de bijeenkomst was er in Dorpshuis de Furs nog een receptie met een fototentoonstelling.

V.l.n.r. ds. G.J. Kruijmer, ds. M. van der Linden en ds. G.J. van den Top zijn of waren als voorganger aan de Hervormde Gemeente in Lage Vuursche verbonden.

Schenking kroonluchters aan de Hervormde Gemeente s'-Graveland

In het schip van de kerk: één voor de preekstoel en één voor de centrale ingang hingen twee kaarsenkronen van elk 12 blakers.

Inventaris : 14 december 1978:

TWEE KAARSENKRONEN. H .96 cm., diam. 96 cm.; messing; XVII en XVIII. Met twee kransen van elk zes voluutvormige armen uitgevoerd als gestileerd, krullend rankwerk met vertakkingen en uitlopend in een knop waarop schaalvormige, geprofileerde vetvangsers met cilindrische kaarsenhouders met geprofileerde rand. De armen zijn aan de stam bevestigd d.m.v. een 'pen-gat' verbinding. De stam is voorzien van nummering, op de plaatsen waar de armen aan de stam zijn bevestigd. De stam is opgehangen aan een messing ring en vertoont de volgende hoofdvormen: eikelvormig (waarvan bovenste deel een gedrukte bol is) – eikelvormig – grote bol met lampet. Staat: goed, van drie vetvangsers is echter een gedeelte van de rand afgebroken.

Waarschijnlijk zijn de kaarsenkronen een geschenk geweest van de ambachtswrouwe Maria Elisabeth de Walé. Nu moeten we daar niet al te royaal over denken want in haar functie als ambachtswrouwe had zij immers, namens de Staat, ook de plicht te zorgen voor het onderhoud van het kerkgebouw. Nadat de 'Geheym schrijver van Staat en Kerke der Vereenigde Nederlanden' in 1759 ondermeer de hervormde kerk heeft bezocht schrijft hij over de kaarsenkronen in zijn rapport 'Twee kopere Kaarskronen aan de Kerke geschonken, dienen dezelve meer tot cieraad, als by Winteravond tot gebruyk'.

In de rooms-katholieke kerk kende men kandelaars of kaarsenstandaards en lichtkronen van koper of van ijzer. Het ontsteken van lichten in de kerk en van kaarsen op altaren, bij beelden en bij graven had een liturgische en een symbolische betekenis en gebeurde ook overdag. Een niet al te overvloedig van daglicht voorziene kerk leverde een gunstige achtergrond op voor de 'wasbrandinge' d.w.z. het opsteken van kaarsen. Bij de protestanten heeft deze vorm van

kaarsen afgedaan. Verlichting in de kerk was slechts een zaak van nut. De lampen die er waren werden slechts aangestoken ten dienste van de kerkgangers als het donker was, niet als teken van verering. In lang niet alle kerken was de mogelijkheid tot verlichting aanwezig, al werd er wel naar gestreefd om het zover te krijgen. Als tot het aanschaffen hiervan kon worden overgegaan, droeg dit bij tot de bruikbaarheid van het interieur en tot voornaamheid. Immers, trouwen en begraven bij kaarslicht gold in de 17de en 18de eeuw als buitengewoon deftig. Behalve kronen waren er in de Ankeveense kerk ook blakers en 10 wandarmen in gebruik. Overigens waren er kleine kaarsen beschikbaar voor de herenbanken, de organist en voor de lantaarn bij de toegang. Ook was er een buitenlantaarn die alleen gebruikt werd 'als het donkere maan was'.

De twee kaarsenkronen die nog voor een korte tijd geleden als sierraden uit een ver verleden in het kerkinterieur hingen zijn thans elders opgeslagen om te voorkomen dat 'liefhebbers' ze ongezien en zonder toestemming van het kerkbestuur in bezit mochten nemen. Toch moeten we niet denken dat het onrechtmatig in bezit nemen van de koperen kronen van deze tijd is. In het notulenboek van de vergaderingen van kerkvoogden en notabelen vond ik de volgende aantekening 'Tijdens de 'Vergadering van Kerkvoogden en Notabelen op Vrijdag 13 Dec. 1918 des avond ten 7½ ure' wordt een brief besproken welke is binnengekomen 'van het Prov. College van Toezicht waarin in overweging werd gegeven de koperen kronen met het oog op de veelvuldig voorkomende diefstallen óf tijdelijk elders te bewaren óf tegen inbraak te verzekeren. Er bleek onvoldoende bergruimte te zijn en tevens een tekort aan financiële middelen om een verzekering af te sluiten. Tenslotte werd besloten 'ter meerdere veiligheid een hangslot te laten aanbrengen aan de binnenzijde van de kerkdeur en een aan de deur, die toegang verleent tot de Consistorie'. De functie van de kaarsenkronen bleek nadien nog slechts van korte duur. Tijdens de vergadering van 7 en 14 mei 1926 werd besloten 'te komen tot de aanleg van electrisch licht'. De aanleg voor de kerk en de pastorie wordt 'gegund' aan de firma G. Neef voor een bedrag van fl. 400,--.

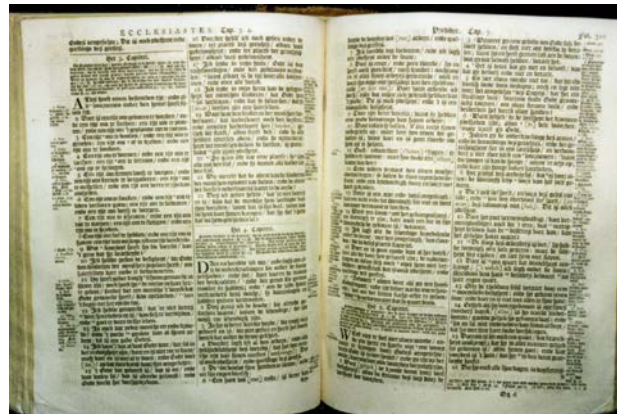

De indruk die men zal krijgen dat de vernieuwing van de kerkinrichting uiterst traag verliep was niet een kwestie van geld, onwil of lauwheid maar had ook betrekking op geheel andere zaken waarmee de gereformeerde gemeente te maken had. Op staatkundig gebied de strijd op leven en dood met de vijand en de onzekere politieke verhoudingen. Op kerkelijk terrein kwesties als: kerkformatie, kerkbestuur, kerkelijk onderwijs, verbetering van de zeden en bewaking van de leer, om alleen de voornaamste te noemen. Stuk voor stuk waren het vraagstukken van groter gewicht dan een sierraad meer of minder in het kerkgebouw.

Schenking van Kanselbijbel en Wandarmaturen aan de Hervormde Gemeente Kortenhoef

Inventaris: 14 december 1978:

BIJBEL (op kansel) afm.: 39 x 29 x 11 cm.; papier in met leer beklede, gestempelde band, sloten en hoeksteunen van messing; uitgever: S. van Velzen Jr. Kampen; 1868. Op het schutblad de inscriptie: "GESCHENK VAN DE ERVEN KOENRAAD HOETMER TE ANKEVEEN. DOOR DE KERKERAAD ONTVANGEN OP DEN DAG DER BEGRAFENIS VAN MEJUFFROUW FEMMETJE HOETMER 21 JANUARI 1930. DOOR DE KERKERAAD VAN DE NEDERLANDS HERVORMDE GEMEENTE TE ANKEVEEN IN DANKBAARHEID EN HERINNERING AANVAARD TEN GEBRUIKE OP DEN KANSEL. NAMENS DE KERKERAAD: C.M. VEENHUYSEN. PREDIKANT". Herkomst: aan kerk geschonken. Met gegraveerde frontispice en illustraties, (staalgravures: C.E. Taurel, sculp.)

Inventaris: 14 december 1978:

WANDARMEN TIEN STUKS (op pilasters van noord-zuid en oostwand) diameter petroleum houder 15 cm., h. arm en lampenkap 45 cm., l. arm 35,5 cm.; messing; petroleum lampen van 1910, wandarmen XVIII (?). In de vorm van een voluut. De wandarmen zijn bevestigd aan een rechthoekig koperen plaatje (niet draaibaar), dat in de muur zit vastgeschroefd. De arm loopt uit in een knop waarop een sterk gewelfde (bijna half bol) schaal, waarin een messing petroleumhouder past die in het midden geringd is. Aan de petroleumhouder het mechanisme voor het draaien van het lont en een matglazen, van ornamenten voorzien lichtkapje, in de vorm van een meloen. De petroleumlampen dateren vermoedelijk uit de bouwperiode van de kerk (1907). Staat; goed; thans geëlektrificeerd.

Het avondmaalsstel is overgegaan naar de Protestantse Gemeente 'De Graankorrel'.

Een voorschrift uit het begin van de hervorming spreekt van een avondmaaltafel voorzien van een tafellaken, drie tinnen schotels (waarvan een grote om het in repen gesneden brood op te leggen en twee kleine om het brood rond te delen) en vier glazen. Een kan om de wijn uit te schenken wordt niet genoemd. Die is wel een vast onderdeel geworden van wat wel eens genoemd wordt het 'avondmaalstel'. Tin en glas waren de gebruikelijke materialen voor huiselijk gebruik en dat was wat men op het oog had. Toen kennelijk de hervormde Ankeveense gemeente er financieel beter voor stond en er enkele schenkingen werden gedaan kon men over kostbaarder zaken, waaronder zilver, beschikken.

Inventaris: 14 december 1978:

TWEE AVONDMAALSSCHALEN: zilver; merken, op de onderzijde: grote keur Utrecht (2x gekroond stadswapen); 1e kwart 18e eeuw; jrl. V; meesterteken: gekroond wapen met drie fleurs de lys; allooistreep; 1708 of 1731. Op een schaal de inscriptie: "TER GEDAGTENIS VAN MARIA DIEPGROND OVERLEEDEN DEN 23 OCTOBER 1730". Op de andere: TER GEDAGTENIS VAN HENDRICKIE VAN VEEREN OVERLEEDEN DEN 6 SEPTEMBER 1721".

AVONDMAALSSCHAAL: zilver; merken, op onderzijde stadsteken: Amsterdam in langwerpige wapenveld met bekroning en naar links klimmende leeuw in wapenveld met bekroning (grote keur); meesterteken: in langwerpige vorm met ronde zijanten de letters PM met gekarteld balletje ertussen; jrt. Y; in rand, twee allooistrepen; 1709 of 1733 ('58.'83).

AVONDMAALSKAN: Delfts aardewerk, deksel zilver; merken, op binnenzijde scharnier: meesterteken: hondje (Does?) 1680. Op de deksel is de inscriptie gegraveerd: "TER GEDACHTENISSE VAN JACOB CORNELISZE KOL".

AVONDMAALBEKER: gedreven zilver; merken, op onderzijde: grote keur Amsterdam (stadswapen kroon); jrl.S (=1628:) meesterteken: ondefinieerbaar; twee allooistrepen; buiten op voet nog een allooistreep; 1628. Op de onderzijde van de beker is de inscriptie gegraveerd, over de allooistreep heen: "TER GEDACHTENISSE VAN JACOB CORNELISSE KOL OVERLEEDEN DEN 27 AUGUSTUS 1687" De decoratie, de overlapping van de allooistreep en het wapen met keizerskroon geven aan dat de beker ouder is dan 1687.

Jacob Cornelisse Kol (ca. 1645 – 1687) was vervener, schepen en lidmaat te Ankeveen. Van zijn vader Cornelis Kol hebben wij een grafsteen waarvan de datering omstreeks 1640 is.

De achterkleinzoon, Jan Kol (1726 – 1805), die was getrouwd met Anna Elisabeth Vlaer. Hij was samen met zijn schoonvader de grondlegger van het bankiershuis Vlaer & Kol. De genealogie van de familie Kol is opgenomen in de serie 'Nederlands Patriciaat' (Jaargang 1 van 1910 en Jaargang 44 van 1958).

Voorgesteld wordt om de grafsteen van Cornelis Kol te laten restaureren en deze een plaats te geven in het Theaterkerkje!

Ook de genealogieën van Maria Diepgrond, (overleden 23-10-170) en van Hendrickie van Veeren (overleden 6-9-1721) zullen uitgezocht worden.

TWEE AVONDMAALSBEKERS: pleet; op onderzijde bodem: B GERO 90; Gero XX.

Eenvoud kan gepaard gaan met voornaamheid en dat was waarschijnlijk waar men over het algemeen naar streefde. Ook als de bekers en schotels van zilver waren, bleven ze meestal 'gewoon' van vorm. Versieringen maakte daar in zoverre geen inbreuk op, omdat er meestal sprake is van graveren, een wijze van decoratie die in het model van het voorwerp geen wijziging bracht. Om diefstal te voorkomen hebben de voorwerpen thans een tijdelijke / soms definitieve herbestemming gekregen. De voormalige aanwezigheid ervan symboliseert de bijzondere betekenis die men hechtte aan 'het aventmael des Heeren'.

Niet iedereen liet de naam op de schaal, beker of kan aanbrengen, er waren ook goede gevers die het voldoende vonden, als hun initialen op de bodem werden gegraveerd. De wijze waarop iemand geeft, zegt iets over zijn karakter. Voor de protestant geldt een schenking niet als een verdienste die meetelt voor zijn zaligheid, maar wel als een goede en prijzenswaardige daad. Hij is niet minder dan de rooms-katholiek gemotiveerd tot een gift voor zijn kerk. Overal in het protestantse kerkinterieur komen we dan ook voorwerpen tegen met namen, initialen, inscripties of versjes die duidelijk maken dat er sprake is geweest van een gift. Zo goed als alles wat in de kerk wordt aangetroffen, kan door schenking of legaat zijn verworven. Grote dingen zoals de preekstoel, een kaarsenkroon of het orgel. Ook kleinere zoals een kanselbijbel of een doopbekken. Als we de eeuwen overzien, komen we tot de conclusie dat de keus soms bepaald werd door wat we zouden kunnen noemen: 'mode', dat wil zeggen dat in een bepaalde periode vaak dezelfde soort voorwerpen werden geschonken.

Het doophek met Herenbanken en het Orgel van de kerk zullen in het Theaterkerkje opgenomen worden.

Inventaris: 14 december 1978:

DOOPHEK MET HERENBANKEN: l. 850 cm., b. 340 cm., h. 154 cm. ; eikenhout , 1704. Het doophek heeft boven de plint panelen, die door profielen zijn omlijst. Daarboven is een geprofileerde lijst waarop balusters staan. De stijlen hebben smalle paneeltjes met profiellijsten. Boven de stijlen en balusters is een hoofdgestel, waarvan het fries een maliëndecoratie draagt met, aan de zijden bij de stijlen, bloemen. Daarboven is een kroonlijst. Op de deuren zijn kuiven met een soort uitgezaagd rolwerk. Van de banken zijn alleen de fronten en de voorste zijkanten voor een groot deel oorspronkelijk. De stijlen hebben een boven onderbroken cannelure en een hoofdgestel met een fries met maliën. Daarboven is een kroonlijst. Aan de voorzijde van het doophek zijn, in het midden naast de deurtjes, steunen met uitgezaagd rolwerkachtig motief. De bollen op het doophek zijn modern. *Herkomst: voor vroegere kerk vervaardigd. Bij bouw huidige kerk (begonnen 1907) ingrijpend gewijzigd en gerestaureerd. Stijl sluit aan bij de kansel*

Met de herenbanken kennen we in onze Hervormde de kerk ook een groot aantal gewone kerkbanken en kerkstoelen. Voor wat de kerkbanken betreft was er in principe slechts ten dele aansluiting bij rooms-katholieke eredienst. Het knielen kwam, met uitzondering in de beginfase bij het avondmaal, niet voor. De protestantse dienst vroeg om zitplaatsen. Zoals een interieur foto van de oude kerk ons laat zien werden tot de bouw van de nieuwe kerk in 1907, naast de vaste herenbanken, uitsluitend kerkstoelen gebruikt. Het gebruik van vaste banken had een voordeel. Je kon op de schuine bank aan de voorzijde je kerkboek kwijt en er waren veelal enkele voorzieningen aangebracht waarin een kaars kon worden gezet zodat er ook tijdens de avonddienst kon worden gelezen. De herenbanken waren gereserveerd voor de notabelen van het dorp. Ook de Ambachtheren- vrouwen van Ankeveen hadden in de kerk hun eigen bank. Of ze nu wel of niet gereformeerd waren deed er niet toe. Het fraaie houtsnijwerk liet duidelijk zien, dat het niet de eerste de beste was die daar mocht zitten. Trouwens dat verkondigde vaak ook al het familiewapen. En dat keerde dan ook weer terug op de grafzerken in de kerk: in de dood zijn wel alle mensen gelijk, maar de een is meer gelijk dan de ander. En als dat bij het graf al zo was gold dat des te meer bij de levenden in de kerk.

Voor het doophek vinden we de avondmaaltafel. Een gewone houten tafel, in een mooie uitvoering maar zeker niet kostbaarder dan één uit het rijke burgermilieu. De tafel moest immers zo eenvoudig mogelijk zijn in navolging van de maaltijd die Christus met zijn discipelen hield. Om te voorkomen dat deze interieurbeschrijving te lang en misschien wel te saai gaat worden wil ik mij beperken tot de essentie van onze dwaaltocht en gaat het te ver om een theologische verhandeling te geven van de diepere betekenis van het 'Avondmaal'. Duidelijk mag zijn dat het woord 'Avondmaal' herinnert aan de nacht waarin het door Christus werd ingesteld.

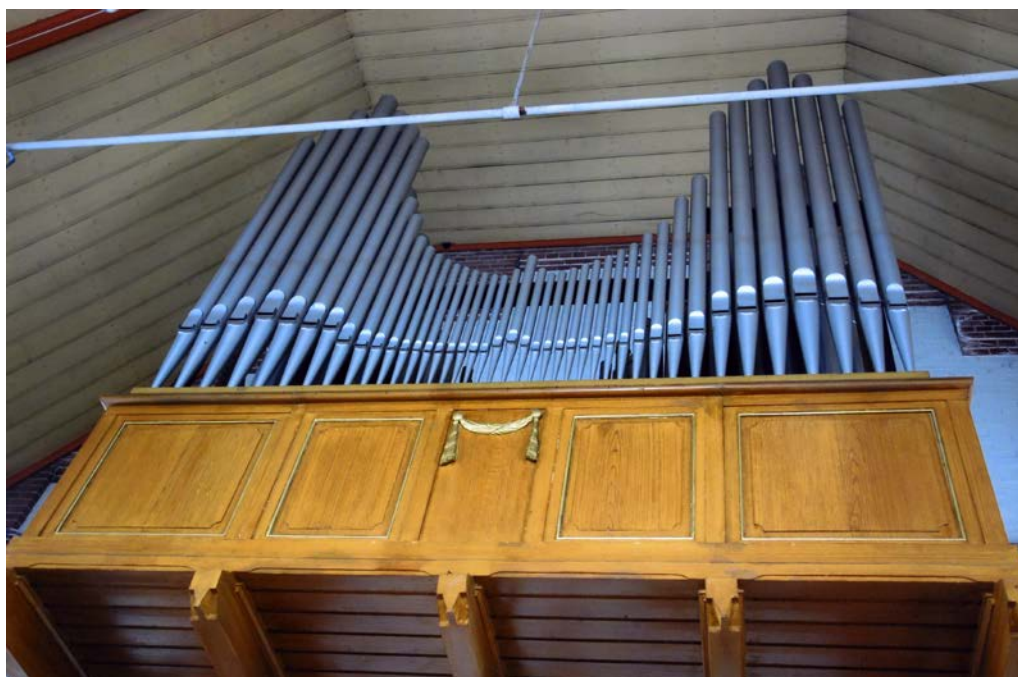
Inventaris : 14 december 1978:

AVONDMAALTAFEL (voor kansel: Uitklapbaar l. 150 cm., b. 85 cm., h. 78 cm.; eikenhout met later vurenhout; XVIIa. (17de eeuw). De poten hebben een forse gedrongen balustervorm met daarboven dubbel triglyph-achtige motieven. Aan de lange kant, is tussen de poten nog een rechthoekig ornament met een dergelijke motieven met aan weerszijden en bij de poten, uitgezaagd voluutwerk. Aan de korte kant, tussen de poten, een segmentboog met een vereenvoudigde sluitsteen. Staat: vrij goed; aan voor- en achterzijde stuk decoratie verdwenen. Middenblad en uitschuifmechanisme vernieuwd, hoeken binnen verstevigd, onder houtnerfschildering

Voor het doophek vinden we de avondmaaltafel. Een gewone houten tafel, in een mooie uitvoering maar zeker niet kostbaarder dan één uit het rijke burgermilieu. De tafel moest immers zo eenvoudig mogelijk zijn in navolging van de maaltijd die Christus met zijn discipelen hield.

Het orgel

Met de bouw van de kerk in 1907 werd het oude pomp-orgel van de kerk overgeplaatst naar de nieuwe kerk. Over de samenstelling van het orgel en over de compositie van het orgelfront is weinig bekend. Slechts sporadisch zijn de aantekeningen die er over gemaakt werden. Hoewel het orgel tegenwoordig een vertrouwd beeld in de kerk is was het aanvankelijk niet vanzelfsprekend. Vanaf de invoering van de nieuwe godsdienst in de 16de tot diep in de 18de eeuw, was er verschil van mening over de vraag of het wel of niet in de protestantse kerk thuishoort.

De tegenstanders voerden aan dat het orgel een nieuwigheid was, niet gegrond op Gods Woord en onbekend in de gemeenten van het Nieuwe Testament. Zij waren van mening dat het zingen als emotionele uiting van de gemeente (lofverheffing, gebed of belijdenis) het beste tot haar recht kon komen zonder muzikale begeleiding. Het orgelspel, aldus een 17de - eeuws predikant 'verlokt de mensen tot de gedachten van vleeschelijke lusten, sonder eens te zuchten tot Godt over zijne zonden'. Zij zagen ook niets in het orgelspel na de dienst, dat

ertoe leidde ‘te vergeten wat men te vooren ghehoort heeft’ en het moeilijk maakte ‘de aelmoessen aen de deuren in het uytgaen des volcks te versamelen’. In de tweede helft van de 18de vond er een ‘doorbraak’ plaats ten gunste van het orgel. Ondermeer de invoering van een nieuwe psalmberijming en het streven naar beter zingen zijn hierbij belangrijke factoren geweest. Toen op het eind van de veertiger jaren van de 20ste eeuw de kwaliteit van het orgel steeds slechter werd moest worden overgegaan tot de aanschaf van een nieuw of gebruikt orgel. Er werd een orgelcommissie opgericht die het een en ander moest regelen. Het collecteren werd overgelaten aan de dames Willemien (Mien) Portengen en Co van de Weert die met veel enthousiasme van deur naar deur trokken om het nodige geld op te halen.. In januari 1947 waren er genoeg financiële middelen aanwezig om een bijna nieuw ‘elektrisch’ orgel op het eiland Ameland te kunnen kopen. Het orgel werd op het eind van de dertiger jaren van de 20ste eeuw gebouwd door de firma L. Verschueren uit Heijthuisen (Limburg) en was oorspronkelijk bestemd voor het toenmalig Nederlands Indie (Indonesië). De Tweede Wereldoorlog blokkeerde echter de levering waarna het terecht kwam op Ameland. Het plaatsen van het orgel in de betrekkelijk kleine ruimte was geen eenvoudige zaak en heeft de medewerkers heel wat energie gekost. Zonder enige inspraak van Kerkvoogden en Notabelen werd alles snel afgehandeld en stond het orgel eerder op zijn plaats dan aanvankelijk gepland. De Kerkvoogden en Notabelen waren boos omdat zij niet op de hoogte gebracht werden van de voortgang. Er werd op hun verzoek een aparte vergadering belegd op 20 februari 1947. De voorzitter van de orgelcommissie merkte in de vergadering op dat alles erg overhaast is gegaan en er nauwelijks tijd was om iedereen te informeren. ‘Bovendien was het geld, waarmee het nieuwe orgel werd aangekocht, geen bezit van de kerkvoogdij, maar van de orgelcommissie’ aldus de voorzitter. Iedereen weer helemaal tevreden met het antwoord werd de vergadering afgesloten met gebed en .....een miniconcert. Op de vergadering van de kerkvoogden en notabelen van 20 mei 1947 werd er een brief voorgelezen van de orgelkenner v. Ingen. Hij bedankte in de brief de kerkvoogden ‘voor het vertrouwen dat hij gedurende 80 jaar het oude orgel heeft mogen stemmen’.

Orgel boven de kansel

Speeltafel van het orgel links bij de ingang van de kerk

13. Stichting Cultureel Centrum Ankeveen is de huurder van de voormalige kerk van de Hervormde Gemeente Ankeveen en exploiteert het als ‘Theater Kerkje’

Gerry Torsing

secretaris Stichting Cultureel Centrum Ankeveen

Een bijzonder aanbod

Het begon op 21 maart 2006. De toenmalige kerkenraad van de N.H. kerk aan het Stichts End nodigt de inwoners van Ankeveen uit voor een informatieavond. De aanleiding hiervoor is het feit dat dit kerkje niet langer meer in functie zal blijven als kerk. Een gevolg van een sterk teruglopend aantal kerkgangers.

Er wordt door zo'n zeventig Ankeveners gehoor gegeven aan de uitnodiging. Tijdens deze memorabele bijeenkomst vertelt de heer Ed Forma, kerkrentmeester, openhartig over het dilemma van de kerkenraad. Enerzijds is er het afscheid van de kerkgangers van hun kerkje en alles wat hen hiermee verbond. Anderzijds is het voor de kerkenraad duidelijk dat een andere goede bestemming noodzakelijk is voor behoud van het kerkgebouw. Sterker nog het is al besproken met de fusiepartner, de gereformeerde kerkgemeenschap in 's-Graveland, om het kerkje voor de Ankeveense dorpsgemeenschap te behouden. Hierbij wordt gedacht aan een functie op sociaal/cultureel gebied met als voorwaarde dat de Ankeveense gemeenschap zelf initiatieven gaat ontwikkelen om te komen tot een verantwoorde exploitatie. De kerkenraad is bereid om uit de verkoopopbrengst van overig bezit, zoals de pastorie en de bijbehorende grond, fondsen beschikbaar te stellen om het kerkje te restaureren.

Ed Forma stelt de aanwezige dorpsbewoners vervolgens de vraag wie bereid is om zich in te zetten voor de realisatie van dit bijzondere project. Tot groot genoegen van de kerkenraad reageren meteen al twintig mensen positief. Er vliegen die avond al allerlei ideeën over de kerkbanken zoals het onderbrengen van de exploitatie binnen de actieve stichting "Bruisend Ankeveen". Het merendeel van de aanwezigen komt echter tot de conclusie dat het beter is om hiervoor een aparte stichting op te richten. De inschatting is dat het een behoorlijk tijdrovend project gaat worden.

Stichting Cultureel centrum Ankeveen

Om genoemde stichting te kunnen realiseren moet eerst een bestuur worden samengesteld.

De volgende Ankeveners stellen zich hiervoor beschikbaar:

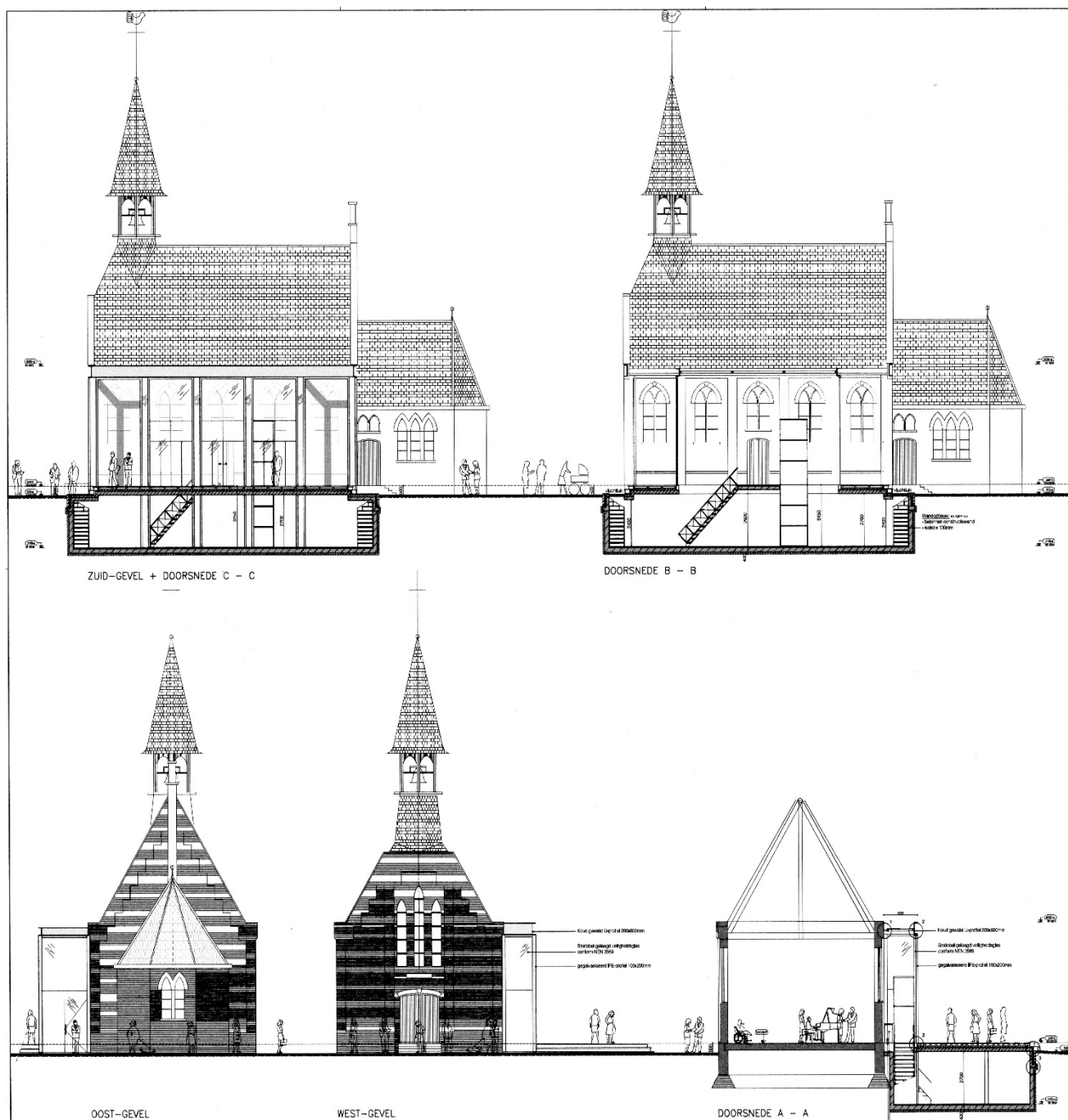
Eric Torsing - voorzitter, Wim Reijmerink - penningmeester, Gerry Torsing - secretariaat en Wim de Jong - algemeen bestuurslid. Dit vierkoppige bestuur gaat meteen aan de slag om statuten op te stellen teneinde de stichting formeel te maken. In eerste instantie wordt gekozen voor de naam Stichting Cultureel Centrum Ankeveen., kortweg SCCA.

De geformuleerde doelstelling is tweeledig:

1. Het ontwikkelen van een bestuursmodel die het mogelijk moet maken om met beperkte financiële middelen en met inzet van vrijwilligers, te komen tot een financieel gezonde en langdurige exploitatie van het genoemde kerkgebouw.

2. Het verhogen van de leefbaarheid binnen de dorpskern Ankeveen en het aanbieden van culturele activiteiten voor zowel het dorp als voor de regio.

Denk hierbij aan kleinschalige toneelvoorstellingen, cabaret, muziek, zang, workshops, exposities, lezingen, vergaderingen, trouw- en rouwdiensten.

Aan de slag

Niet alleen het kersverse bestuur van SCCA staat te “trappelen” om aan de slag te gaan maar ook de vijftien inwoners, die zich als vrijwilliger hebben aangemeld. Zij worden ondergebracht in drie commissies: commissie Activiteiten, commissie Onderhoud, en een commissie Bouwactiviteiten.

Deze groep mensen heeft een gemeenschappelijk doel: het kerkje zo snel mogelijk restaureren en verbouwen tot cultureel centrum/theaterkerkje.

Hiervoor wordt contact gelegd met de vrijwilligers van het theaterkerkje in Wadway. Er wordt een afspraak gemaakt om in dit kerkje te gaan kijken naar een voorstelling.

Vooraf is men benieuwd naar de inrichting van dit theaterkerkje. De grootte van het gebouw en de beschikbare ruimte is namelijk ongeveer gelijk aan die van het kerkje in Ankeveen.

Jaap Molenaar, binnenhuisarchitect, wordt in 2007 benaderd met de vraag of hij een schetsontwerp voor de multifunctionele invulling van het kerkje wil maken. De schetsen worden tijdens de presentatie eind 2007 aanvankelijk goed ontvangen. Later volgen kritische kanttekeningen bij de uitvoerbaarheid van het ontwerp. Resultaat is dat dit ontwerp terzijde wordt geschoven. Dit betekent een aanmerkelijke vertraging voor de voortgang van het project.

Achter de schermen

Ondertussen is de fusie tussen de twee kerkgemeenschappen in volle gang. Ook de inventaris van het kerkje blijft niet buiten schot; een aantal interieurstukken krijgen een plek in de omliggende protestantse kerken.

Het bestuur SCCA moet zelf ook de nodige zaken in orde maken. Zo wordt de oprichtingsakte met statuten opgesteld. De pastorie moet nog verkocht worden door het kerkbestuur evenals de grond voor het woningbouwproject. Dit zorgt voor onduidelijkheid over per wanneer het toegezegde geld beschikbaar zal komen voor de toekomstige verbouwing. Ook de overeenkomst over de erfpachtconstructie vraagt van beide partijen de nodige afstemming. Het staat in een paar zinnen op papier maar deze (juridische) zaken kosten de diverse betrokkenen in verhouding veel tijd.

Jubileum

Om de dorpsgemeenschap betrokken te houden wordt het 100 jarig bestaan van het kerkje op 24 juni 2007, aangegrepen voor het organiseren van een feest. Hiervoor worden creatieve inwoners uit de gemeente Wijdemeren benaderd voor het inrichten van een expositie. De laatste organist van het kerkje, Gerhard Gottschalk, krijgt het verzoek om nog een keer te komen spelen. Ook verlenen kwartet, Four Fun, jazz-zangeres Esther en the Bruce Selection geheel belangeloos hun muzikale medewerking aan dit jubileumfeest. Voor de kleintjes is er een vrolijke poppenkastvoorstelling. Een groot succes is de kindermodeshow waarbij kinderen uit het dorp hun eigen ontwerpen showen. Buiten is een tent neergezet waar bezoekers een drankje kunnen gebruiken. Van 14.00 uur tot 18.00 uur bezoeken ruim tweehonderd mensen dit eeuwfeest.

De jaren 2008 – 2011: Nieuwe ontwikkelingen

Het bestuur SCCA houdt op 21 maart 2008 een bijeenkomst voor belangstellenden om hen op de hoogte te brengen van hoe de zaken er op dat moment voor staan. Er komen ongeveer dertig mensen op af. De fraaie houten preekstoel verhuist naar de N.H. kerk in de Lage Vuursche. De pastorie en de bijbehorende grond worden verkocht.

Het kerkbestuur en de stichting spreken af dat er een gebruikersovereenkomst moet worden opgesteld. Medio 2008 wordt Thieu Ponsen, architect te Ankeveen, gevraagd om een nieuw ontwerp te maken.

Positieve ontwikkelingen

In 2010 wordt op 23 maart wederom een bijeenkomst georganiseerd voor vrijwilligers en belangstellenden om hen te informeren over het ingediende ontwerp.

Architect Ponsen geeft aan de hand van tekeningen toelichting op de beoogde plannen. Vooral de ondergrondse ruimte naast de kerk vinden de aanwezigen een geweldige inventieve oplossing. Een aantal omwonenden maakt zich bezorgd over de parkeersituatie als er voorstellingen plaatsvinden. Het bestuur geeft aan dat het hun taak is om dit goed te regelen zodat de overlast minimaal zal zijn. Het ontwerp is nog niet officieel goedgekeurd. Dit traject loopt nog. Eind 2010 wordt duidelijk dat het ontwerp positief is ontvangen door de

provinciale Monumentencommissie en door de Welstandscommissie van de gemeente. Een belangrijke horde is genomen.

Nieuw dak

Het jaar 2011 gaat van start met een bezoek van wethouder Abrahamse aan het kerkje. Hij wil zich persoonlijk op de hoogte stellen. Op 23 maart, precies een jaar later, is er opnieuw een informatieavond in het kerkje. Het ontwerp van het kerkje met glazen pui aan de zijkant plus de ondergrondse ruimte krijgt eerst de volle aandacht. Iedereen is het erover eens dat het er prachtig uitziet. Uit de doeken wordt gedaan welke volgende stappen er gezet moeten worden om te komen tot uitvoering van het ontwerp.

Het gaat om het verkrijgen van een vergunning voor de tweede fase, het afgeven van een 'schone grond verklaring', er moet archeologisch onderzoek plaatsvinden, het schrijven van het bestek en constructietekeningen en berekeningen met het oog op de ondergrondse ruimte. Ook de kostenberekening vraagt nadrukkelijk aandacht. Erik Korpershoek, voormalig kerkenraadslid en bekend met deze materie, neemt deze taak op zich. Het kerkgebouw staat inmiddels al ruim vijf jaar leeg. Dit begint z'n tol te eisen. Het lekkende dak moet als eerste worden aangepakt. Najaar 2011 start de ingrijpende renovatie. Alle balken moeten worden vernieuwd evenals het torentje. Ook de leistenen dakpannen worden vervangen. Deze klus neemt drie maanden in beslag. Ondertussen zijn de vrijwilligers enthousiast aan de slag gegaan. Ze maken afspraken over het ontwerpen van een website, het bedenken van een

prijsvraag, over het samenstellen van een cultureel programma, de mogelijke samenwerking met andere kleine theaters, over de publiciteit en het aanboren van fondsen.

Het is begin 2012; het dak is net vernieuwd. Onze insteek is dat eind dit jaar de verbouwing van het kerkje in volle gang zal zijn. We rekenen hierbij op de bereidwillige medewerking van de gemeente Wijdmeren met het oog op de benodigde vergunningen.